

ప్రథమ ముద్రణము—నిజయ 1944 - 78 ము

శర్యస్వామ్యములు: గంధక స్పష్ట.

వెల: ప్రతి 1 కి రూ. 1-4-0.

ఈ గంధక స్పష్టము—

గుండమాల (నిజయ 1944 - 78 ము)

మదగాను—అంధ — మై నా నా శర్యస్వామ్యము

సట్టపరీక్షలకు పాల్గొన (1944 - 78)	..	2.0.0
సుభాషిత శర్యమాల (1944)	..	0.6.0
ప్రథమ—అక్షర స్వర్యము (1944)	..	0.6.0
అంధ పాండవగీతము (1944)	..	0.6.0
దామినీవిజయము (నిజయ 1944 - 78 ము)	..	3.0.0
శ్లోక సహితము) ...	..	1.0.0
ధర్మ విమర్శము (1944)	..	0.6.0
భక్తికల్ప శతకము (నీ - ము)	..	0.3.0
కవ్యగీతి బోధన శతకము (1944)	..	0.3.0
భక్తివత్సల శతకము (విక్రప్రాస సం - ము)	..	0.3.0
శేన నానలు (సాంఘిక, గాంధీ, భక్తి, శర్య గానము)	..	1.4.0
గాన పద్యశేయము) సంఖ్య : 1	..	1.4.0
శేన నానలు (ఖండ కావ్యము) సంఖ్య : 2	..	1.4.0

అచ్చునూర్చు 1944 - 78 ము

విష్ణుమహామాయావిజయము (నిజయ 1944 - 78)	..	1.4.0
మహాశమలా (సంస్కృత శ్లోకము)	..	0.6.0
పద్మ ప్రాభృతకము (నిజయ 1944 - 78 ము)	..	0.6.0
శ్రేణు కావ్యము (సవ్యము)	..	0.6.0
శతకవాగ్దయము (మొదటి సంఖ్య : 1)	..	0.6.0
శేన నానలు (సంఖ్య : 2)	..	0.6.0

శుభం:

ప్రొ. వేదవతి వెంకటకృష్ణ శర్మ,
1, సామిపల్లి చిన్న చూడ, హైదరాబాద్-7.

ఆజ్ఞాపాలనము

‘కుండ’ను, ‘భామిని’, నమిడల
యందుం ‘దొలిసోనలు’ బ్రహ్మజల, న్నా
కిందిర, ధరి, నీశిలబలె
సుందరుల నానని తోరి, సుదత్తుల గాఁగెన్ ||

మలికొమాగిత, ‘సోనల’, మాన్యతిముఁడు,
సూరిజను డొజుండు, నాపెరియతఁడు,
సంస్కృతాధాంగ వాక్పతి, సజ్జనుఁడు,
సరిసి, ముంకాల శ్రీపతిశాస్త్రి కిమ్ము ||

వేసముగని దాసరినిని
యీసున నన్యగఁ దలంప, కలువేలుప, నా
శాసన మొనరి పుము, తిలఁ
బూసరిమఁగు లొల్పి, దానఁ బొసఁగు శుభంబుల్ ||

మొలిన మొకింతి యుండుట కలఁయుఁ గాదు,
కుసికపడుదుటఁ, గాన విక్రువముఁగాదు,
కను మొనరి చునుభవించిసి, గల్గు గాదు,
పడకిను గలి, సమాధియు, భ్రమయొ, మాయొ

శ్రీపతి మూర్తిగఁ ప దరిద్రదశావశు, సుబ్బరామయా
ఖ్యాపచిత ద్విజాత్మజు, నుదారు, స్వయంకృషిలభవిద్వద
ధ్యాపకసత్పదు, రహితాచరిఁడు, న్నుగుణాచితుఁ
హింశుఁ

శ్రీపతి శాస్త్రివ్రీణి కొనరింతి నకాముఁడనై కృతీశ్వరుఁ ||

విషయావళి

— 0 —

నిఘంటు	పేజీ
1. సుప్రభాతము	1
2. శ్రీస్తుతి	7
3. సౌందర్యలహరి	12
4. పూవులసోకాట	20
5. మేటూరి గుండుకట్ట	22
6. ఏకాగ్రతసేవ	27
7. ప్రియలేఖ	32
8. శత్రుపాలాధము	37
9. దుర్యోధనోపాలాధము	40
10. సిద్ధిపాదుసా	45
11. సయవంచనము	51
12. గొలాలి	57
13. వీరాలాపము	82
14. హేచ్ఛరిక	87
15. కృతజ్ఞత	95

అక్షరములు : 80 వ — పుటలు : 16 వ — (ముద్రణము : —)

నిర్మాత : ముద్రాదాత : పంపించినది : —

పరిచయ వాక్యములు

‘విద్యార్థి’ పట్టికములు, ఆంధ్రకవితాగాథలు, బహుభాష గ్రంథకర్తలు, స్వేచ్ఛాపాఠ్యపుస్తకములు — వై. శ్రీవేదము వేంకట కృష్ణశర్మగారు, తాము వసవదత్తన నియమి, ఆంధ్రపత్రికలలో బ్రతు రించిన కవితాఖండములు ‘శేషసోమ’ — అను శేర గ్రంథరూపమున వెలయించుచున్నారు. సంగ్రహమున శ్రీవాళి మూడు భాగములుగా విభజించి, ‘సుప్రభాతము’ — అని శీర్షకమునున్నారు. అందు ఇది రెండవది.

ఇందు ముద్రణము కావ్యఖండము లున్నవి. వానిలో బ్రహ్మకము లయిన వస్తువులకు వాగ్విలాసముకు పరిచయ మొనర్చుట అవసరముగాకపోదు.

ఈమధ్యనాంగిరసో మొదటిది ‘శ్రీవేంకటేశ్వరముద్రభాతము.’ శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామి శ్రీవేంకటకృష్ణశర్మగారి యిష్టదేవత. శ్రీశర్మ గారు (శ్రీవేంకటేశ్వర) ‘దేవునికడ’ — గ్రామగర్భిణియైన కడప మంపలమందు ఉన్నట్లున్నట్లును పలువత్సరములు గడవినవారు. ‘శిక్షాగ కవి’ — ‘కుంభమాల’ నను, ‘జగన్నాథపండితగారుల’ — ‘భామినీ పాసము’ నను గా నున్నవిని ఆంధ్రకవిజ్ఞులను. — శ్రీవేంకటేశ్వర స్వామికి కృత్యమునున్నాను. అట్టివారు తమయింటవేల్చుకు శ్రీవేంకటేశ్వర స్వామివారికి సౌఖ్యతామరిపిస్తే, ఈకావ్యఖండములనుగా సుప్రభాతనేపి చేయుచున్నారు. శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామి ‘సుప్రభాతనేప’ యను నీచన మొకటి, సమనానా కవితాబ్రతు గలియును తాత్పర్యము పునర్నిగు లాచార్య ప్రణీతము — ఈవఱకే ఆంధ్రసాగరస్వరూపం గలదు. కాని వస్తువిషయము: వానికిని వీరికిని పోలిక అంతగాలేదు. శ్రీశర్మగారిగారు మనువాదము.

రెండవ ఖండకావ్యము ‘శ్రీస్తుతి’. ‘సుప్రభాతము’ న ముప్పది పద్య ములుండగా, ఇది గురుకావ్యమునున్నది. ఇదియు అనువాదమే. విషయము విష్ణుపురాణమునందలి ప్రసహంశములోని తొమ్మిదవయభాగమునుండి గ్రహింపబడినది. దుర్గానుమహర్షి శాపముచే బుర్రభ్రష్టుడైన యింద్రుడు, సాగరసంభూతయగు శ్రీదేవిని స్తోత్ర మొనర్చి, యామి పరిప్రభావమున

క్రితాకాథిపత్యము వదలివట్లు — సరాశరులు మైత్రేయునకుఁ జెప్పిన కథా
సందర్భములూనిది — ఈ ‘క్రీస్తుతి.’ ఇది తొలిచులి సంజలవేళలఁ జదువఁ
దగినది. అగస్త్యుఁడు కొల్లాపురి లక్ష్మిని స్తుతించును. చెప్పినట్లున్న కాశీ
ఖండములూని :—

ఉ॥ పండితుఁ డాతిఁ, డాతఁడు ప్రభావసముద్రుఁ, డతఁడు గూఁడు, డా
తఁడు వివేకి, యాతిఁడు వనాన్యుఁ, డతఁడు మహామలీనుఁ, డా
తఁడు కళావిమం, డతఁడుధన్యుఁ, డతఁడు మహాభూర్త, యె
వ్వండు భవిత్రాసాకిలనవైభవలక్ష్మికిఁ బూజి మించిగా !॥

అనుపద్యమునకు, ‘క్రీస్తుతి’ లూని :—

దేవీ ! నీదుకింకాక్ష సుభాషితులఁ
మాన్యుఁడును, గుణవంతుఁడు, భక్త్యుఁడను.
సర్కులప్రసూతుఁడు, బుకశాతీ, మిహు.
శూర్యుడనియుఁ బ్రమించిన పూనిమండు ॥

అనుపద్యము సాదృశ్యనిబంధన గలది.

‘క్రీస్తుతి’ — తరువాతిది ‘సౌందర్యోహర’ — ఇది ఇరువదిరెండు
పద్యములది. ఇదియు ననువాదము. క్రీశంకరులవారి ప్రత్యేకచరణులలో
నిది యొకటి. సంస్కృతిసౌందర్యలహరిలో నొకటి ముద్రపడినది. క్రీ
శుద్వ్యాసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు ‘సౌందర్యోహర’ — ని పూర్తగా
తెనిగించి ప్రచురించినట్లున్నది. ప్రసూత్రహృదయగారు గాక, ఆరు
విధులలో శ్రీహదభూషి గోపాలాచార్యులను తమవేదాంతవ్యు
వ్రాసియున్నారు; కాని, మూలమున కిది అతిపల్కినది కాదు. క్రీపెమ్మ
రాజు లక్ష్మీపతిగారు పరిశ్లోకములకు లోపల నాంధ్రీకరంచి, ఆంధ్రప్రదేశ్
సారస్వతానుబంధమునఁ బ్రచురించిరి. ఈగ్రంథమున క్రీశుగారు ఇరువది
రెండు శ్లోకములను మాత్ర మనువదించి యున్నారు. ముప్పున కొకపద్యము:

చ॥ శరదవృతాంతు కాంతివయి, చంద్రకళామణియ చూపవై,
వర, మధయంబు, పుస్తకము స్ఫటికహలయుఁకాల్చి చేతులకొ,
బుగ్గెడు నిన్ను, సత్కిలులు పల్కలు మ్రోగ్గించ గాంధ్రుగాడ, తా
తొరిమను గోస్తనీమధుప యోమనంబుల నెవ్వనాస్కులకొ ॥

శ్రీవేంకటేశ్వర 'సుప్రభాతము' వినిపించి, అమ్మద 'శ్రీస్తుతి' చేయించి, ఆపైని 'సౌందర్యలహరి' — ని ప్రవహింపజేసి, పిమ్మట శ్రీశర్మగారు పాఠకులను 'పూవులతో' (టకు) గొనిపోవుచున్నారు. — ఈ 'మధుకోశము' — లోని స్వతంత్రగ్రంథములలో ఇది మొదటిది. ఇందు శ్రీనారు మనకు బ్రదర్శించివేసి: — 'పడకపూవుల' విడనినాసన లడకు పూవులతో' (ట); — 'పూలువాడిని సాగనువీడని మేలిపూవులతో' (ట); 'భోగులును యోగులును తలలకహించు పూవులుగలతో' (ట). — ఆభాతము అంతకష్టములేనందగనే అనగతమగుచున్నది.

పూవులతో' (టకు) నిమ్మట పాఠకప్రేక్షకులకు — కవిగారు 'మేటూరు ఆకకిట్టి'ను ప్రత్యక్ష మొనర్చుచున్నారు. ఈకావ్యఖండములోని పద్యము శ్రీకృష్ణాలో విదూషణములు. శ్రీనారు వానిని యుక్తకావిగమకములతో ముచ్చటగ నడిపియున్నారు.

'ఏకాంతనేక' — యిందలి ఆటవఖండము. ఇందు రాధాకృష్ణుల ప్రణయమునగల అంతగొడ్డము సులలితవాక్కులతో జెప్ప బడినది. సతీ, ప్రాణేశు పద్ధించునని సంయోగమేకాని, అన్యముకాదని, ఈఖండకావ్యమున ఏకాంతనేకావతుని యగు రాధాదేవి ఇట్లు పలుకుచున్నది: —

గీ|| విహిక మహాసుఖములొల్ల, నాయువొల్ల,
పద్యశంబొల్ల, గూపాపీశయమునొల్ల,
స్వస్వాప్రవాణ్యమేనొల్ల, స్వర్గమొల్ల
నేను గోరున కొక్కటే నిర్మలాత్మ! ||

'ఏకాంతనేక' వలె వెనుకటి ఖండకావ్యము పదునాలుగు పద్యములు గల 'ప్రియలేఖ' యనునది. శకుంతల దుష్కరులనకు ప్రాసిన లేఖాశ్రమము లిందుగలవు.

అనంతము రెండు 'ఉపాలంభ' — కృతులు వెలయుచున్నవి. మొదటిది 'శత్రుపాలంభము.' — ఇది 'శనిగా!' — అను సంబుద్ధితో ప్రబంధమగుచున్నది. 'ఒకీ బడా! — మందా! — బడవా! నీచా! — తొత్తా! — కుండా! —' మున్నగు సంబుద్ధులు ఇందలి పద్యములలో నిండారె, మొదటకొనియుండి పాఠకులకు ఆహ్లాదము నాపాధింపఁ జాలి యున్నవి.

ఈ గ్రంథములోని 'గాంధీ' — అనుభవకావ్య మొక బృహత్కవి. శ్రీ రాయపూ వేంకటేశ్వరయ్యగారు గద్యచరితము కవి పద్యరూపము. 'శృంగారక్షేత్ర' సంచికలో ప్రచురించినది.

తరువాత 'కావ్యభండము' 'కాంక్షా' ముద్రణ. ఇది పదనాకండు పద్యముల పసందయిన పద్యము. ఆంధ్రదేశీయులగు 'చాలచంద్రుడు' యొద్దనుని కవిగారు. — ఇట్టి విశిష్ట ఆంధ్రభాషాకావ్యగ్రంథముల ముఖ ఇందలి యీస్వప్నము ఆంధ్రదేశమును 'ఆంధ్రతానుస్సంగిహస్తైః శృంగారేహ' — మనివారు శ్రీశక్తిగాని. అహంకార చనువే యొక ప్రబల నిదర్శనమునగును.

కట్టకడపటియొక బహుభాషాచరియ నగు 'మోక్షార్థి' అనే విషయము విక్రీడితముగానున్నది. ఆంధ్రభాషాను ప్రాచీనము వస్తువు ముప్పాటకు గానీ అనుభవపులగునట్లు కవిగా గాఢశ్రద్ధ పద్యములు చావ్యజాకములుగ నున్నవి. మోక్షుడు :—

సీ॥ పలుకునెల్ల గాంధీభాష తల్పంబు
కవి, నామకవిగాని పడుచునోట,
గాంధీకవిగానో గాంధీకవిగానో
పట్టిన, నరసింహ ప్రజలయొద్ద,
మోక్షవాణీశ్వర, గాంధీకవిగానో,
చట్ట నిర్మాణంబు సభ్యులను
సంగీత మారి ధా మోక్షములయందను
గాంధీభాష వీరుగూ గాంధీమునెడ

నెల్లయిక్కల నీవెల్ల యేడువేల ?
పద్యములతోని నీవని పాడుగాను ?—

ఇట్టికవిగారు 'మోక్షార్థి' భిక్షించితెచ్చికోనియేడు పక్షపాత 'కవి' — అని, ఇట్టికవిగారు 'చకచక చచ్చెడు కొకిరికియిల్లిక' — పద్యములు, — 'కుకడాపద్యము' అని శ్రీశక్తిగాని వివరించినారు. ఈకవుల 'ఈతగజ్జ' పద్యములు — 'పురుషుడు' పద్యముల పట్టిని దిక్ సేసమున 'కేక్కించితెచ్చికోని ఇట్లుచున్నారు:

ఉ॥ ‘మొదలుముక్కుల శబ్దరాశియు, మొదలకు చమాపముల్,
మొదటి సంధులు, ముట్టపల్లపు మోటుదారుల శయ్యలున్,
గుండెగాల్చెడు పాపముల చవిగూర్చునట్టి సమయమున్’—

“ పొట్టఁ బొడిచి ముక్కులేచివారి
లెల్ల భాసామహాదేవి నేపంపఁ
‘గవు!’ మని లేచి యరుదించు కాలమందుఁ
గోవిందుల కవు లగుట సిగ్గులకుఁ గేటు ! ”

ఇట్టి ‘హెచ్చరిక’ — చదువులకు ముచ్చటగఁగుండుటయఁగాక,
క్రిశ్చి గారి ఆంధ్ర భాషాశాస్త్రాధ్యయన సువ్యక్తియై చేయుచున్నది.

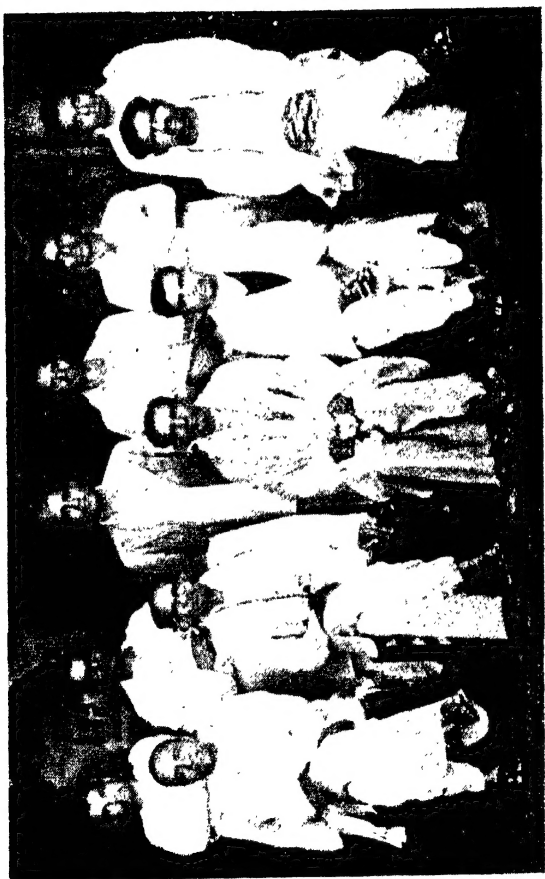
పదునాలుగు పేర్ల కలెంద నాస్వాదించువారి కామోదముఁ గూర్చు
పద్యపుఁ ‘జేసినోపల’ నో భాసించు — ఈమహాకోశమందలి కవిత —
‘సర్వభీకర్’ — ‘సర్వారూపు’ — మున్నగు నత్యభాసాపదములతో —
‘వణిజులకు వేశ్యలకు నుద్యోగములకును మాటనియిడ వల్లవి’ — ‘ఎట్టి
సాధ్యులకును బుట్టివయింపకు విద్వకాలమునికి తద్దత్తగడు’ — ‘నంటి
ఆహార్యక్షులతో’ — ‘ఉన్నమాటన్న నాలుకుమరు’ — ‘నంటి సామెతలతో’ —
‘తాతలకు దగ్గవేర్పుట’ — ‘నంటి జాతీయములతో’ జాలరాంకముగ పునః
రాయుచున్నది. ప్రత్యేకముగ ‘నాంబ’ — అట్టి హాకోక్షులకు, దేశ్య
ములనుఁ జెన్నిది. ‘నీకజహ్మదయంజనమును ఈమధుకోశపు పదచయ
వాక్యములకు ముగింపుగా — యిమ్మయ కవిశైలిజాఁచు ముప్పగ వచ్చుచు —

ఉ॥ “ పూర్వకవింధ్రులం గొలుచు పూనికి నిప్పటివాఁడొల్లు, ని
గ్గర్వతి, నిక్కవీంధ్రులు పురాణవీంధ్రులకుఁజెల వత్కునే ?
యున్నది నేటి నాకులు యిచ్చుమే ? — నేడును కామ్రున్నహాఁ
బూర్వపు ముట్టిను పలుకు నోలిక మాక్కురాని శేకాళో ? ” ॥

అనుపద్యము పరిపఁచుట.

మద్రాసు }
25.4.53 }

ఆంధ్ర శేషగిరిరావు (బి.ఎ.).

రాష్ట్రీయోపాయ పరిషత్ పరిషదుపసంఘము.

ఇత్తూరు మండలము (మంచమవార్తాగ్రామము : తులవతి).

21-12-1952 - ఆదివారము.

పూర్వ (శ్రీ) సభ్యుల వేదము పేరిట పూర్వసభ్యులకి అనుమతి పూర్వము అనుమతి
అనుమతి గా వూరము సభ్యుల పూర్వసభ్యులకి అనుమతి పూర్వము (అనుమతి గా వూరము)

అనుమతి పూర్వము

పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల

(అనుమతి)

పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల

(అనుమతి)

పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల

(అనుమతి)

పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల

(అనుమతి)

పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల పూర్వసభ్యుల

(అనుమతి)

శ్రీ వేంకటేశ్వర
సుప్రభాతము

కౌసల్యా సుప్రజ ! రా
మా ! సరవిఁ వేఁగుఁబోక యడరెడు, లెమ్మా !
వేసరక ; పురుష శార్దూ
లా ! సలుపఁగవలయు, దైవ, మాహ్నికము, ప్రభూ ! ॥ ౧

లెమ్ము, గరుడధ్వజ ! లెమ్ము, గోవింద !
లెమ్ము, శ్రీశ ! భువనాళికి శుభం బిమ్ము ! ॥ ౨

సర్వజగదంబ ! విష్ణు వత్సస్థలమునఁ
ద్రుమ్మరిల్లు మనోహర దివ్యమూర్తి !
శ్రీతజనేష్టదశీల ! యో సిరులతల్లి !
సుప్రభాతము, వేంకటేశుని నెలంత ! ॥ ౩

తెల్లఁదామర కనులొప్పు దేవి ! వికసి
తాస్య శశిమండలా ! విధిశామరేంద్ర
భామినీ పూజిత ! వృషాద్రిపతి వధూటి !
సుప్రభాతము, నీకగుఁ జామి, దయాబి ! ॥ ౪

అత్రి మున్నగు సప్త సంయములు, సంధ్య
వార్చి, సౌంపాట వినువాక పంకజములఁ
దెచ్చి, నీపాదయుగిఁ గొల్వ వచ్చి రిదిగో !
సుప్రభాతము, శేషశైల ప్రభుండ ! ॥ ౫

శర్వ విధిషణ్ముఖేంద్రాది సర్వ సురలు
త్వత్ప్రివిక్రమ ముఖ్య కథల్ నుతించి,
రల బృహస్పతి దివి శుద్ధి పలికె నీకు
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౬

అరివిరియు తిమ్మిపూలఁ గొబ్బరియుఁ భోజ
మున్నగు ద్రుమాల సలరుఁ బూబొత్తులఁ గల
కమ్మవాసనతోఁ బిల్లగాలి వీచె
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౭

లలిత పెంజరభాసి లీలాశుకములు
గనుఁగవ నివృప్తి పాత్రలఁ గడమవడిస
పాసె, మరఁటిపండ్లను దివి పలికె లీల
సుప్రభాతము, శేషశైలప్రభుండ ! ॥

౮

నీకెతింత్రుల మ్రోతె యింపితె మొసర్ప
జారురమ్యము మివుల భాషాసమగ్ర
మజసుతుఁ డాలపించె నీ యసమచరిత
సుప్రభాతము, శేషశైల ప్రభుండ ! ॥

౯

తుమ్మెదలచాలు పూఁదేనెతోడి రొదల
గీతిములు వాడి నినుఁ గొల్వఁ గ్రేవ సరసి
వసరు హూదరములనుండి బయలు వెడలె,
సుప్రభాతము, వేంకటేశప్రభుండ ! ॥

౧౦

తరుణిగణ మాలమండలం బెరుంగుం జిలుకం
గవ్వముల ప్రీతఘోషలం గడవ లసమ
కలహముం బూనెం గినుకదిక్కులును దాము
సుప్రభాతము, శేషశైల ప్రభుండ ! ॥

౧౧

ఇనుసిచేలులై న తామరలను సస్యము
సళితతులు గల్వ శోభ నిజాంగకాంతి
సంజయ భేరినమువోలె ధ్వని యొసర్చె
సుప్రభాతము శేషశైల ప్రభుండ !

౧౨

శ్రీకర !, యభీష్ట నరద !, త్రిలోకబంధు !,
శ్రీకిం డంక !, ప్రపంచైక కృపకు సింధు !,
శ్రీమహాదేవి వసదురః స్థితమూర్తి !,
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౧౩

స్వామి పుష్కరిణి మునింగి, సదమలాంగు
లై, శివాజననందనాద్యయనిరీక్షు
లమరి రిదె, ద్వారమున వేత్రహతిశిరులయి,
సుప్రభాతము, వేంకటాద్రి ప్రభుండ ! ॥

౧౪

శేషగిరి, నారాయణ శిఖరి, వృషభ
ధరము, వేంకటశైలము, గరుడనగము,
వృష కుధర మని నీవాసవేశ్వమండ్రు,
సుప్రభాతము, వేంకటాద్రి ప్రభుండ ! ॥

౧౫

హరుడు, సురపతి, యనలుడు, యముడు, నిర్మతి,
 వరుణుడు, డనిలుడు, ధనదుడు, శిరములందు
 సంగజలులు సేర్పి సేవారులై నిలిచిరి
 సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౧౬

ద్వీపసమితిరాజ, మృగరాజ, భుజగరాజ
 దంతిరా, జాశ్వరాజులు, దమతిమ యధి
 కార మహిమలు దాడులఁ గోరి రిదిగొ!
 సుప్రభాతము, వేంకటేశప్రభుండ ! ॥

౧౭

సూర్య, శశి, భౌమ, బుధ, గురు, శుక్ర, శౌరి
 రాహు, కే, త్వమర పరిష్కృతముఖులెల్ల
 దాసదాసానుదాసు లెత్తఱిని, నీకు
 సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౧౮

త్విత్పదరజంబు శిరిమునఁ దాల్చువారు
 స్వర్గ మపవర్గ మొల్లని సాధుమతులు,
 కల్ప తరువును బొందుటఁ గలతఁ గనిరి
 సుప్రభాతము వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౧౯

స్వర్గ మపవర్గ పద మంది పరఁగు మర్త్యు,
 లరయఁ గోరి భవద్గోపురాగ్రశిఖర
 ముల, మనుజులొకమునఁ బుట్ట బుద్ధి నెంత్రు
 సుప్రభాతము వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౨౦

శ్రీ ధరానాయక ! దయాద్యుచితగుణగణ
రసవనధి ! జగదేశరణ్య మూర్తి !
శ్రీకర ! యనంత గరుడాది సేవితపద !
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౨౧

అంబురుహనాభ ! పురుషోత్తమా ! రమేశ !
వాసుదేవ ! వికుంఠ ! శ్రీనిత్య చిహ్న !
ఆర్తకల్పక ! చక్ర ! జనార్దన ! హరి !
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౨౨

సుమతేరుని గర్వమడచెడు సాగసుకాండ !
చేలుల చనుఁదమ్మిమోసు లీక్కించువాండ !
రమ్య విమలగుణాలి బేర్వడయువాండ !
సుప్రభాతము వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౨౩

ఝష, కమఠ, కోల, నరమృగేశ, వటు, పరశు
రామ, రామ, ముసలి, యదుప్రవర, కల్కి
రూపముల్గొని లోకముల్ ప్రోచుదేవ !,
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౨౪

పూజ్య మేలాలనంగ కన్నూరగంధి
విలసితము పైఁడిగిండ్ల నింపిన సురసది
జలముఁ గొని, వైష్ణవోత్తముల్ నిలిచి రిదిగొ,
సుప్రభాతము వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౨౫

భానుఁ డుదయించె, వికసించెఁ బద్మవితితి
విహగ రుతములు దిక్కులఁ బిక్కిట్టిల్లె
సతత మగితి శుభము వైష్ణవులు వసతి
వేచిరిదె, వేంకటా! నీకు వేకువయ్యె! ॥

— ౨౬

సలవి మున్నగు సురలు, ససందనాద
సాధువులు, యోగివరులు ప్రశస్తవస్తు
హస్తులయి నిల్చిరిదె, నీగృహాంతికమున,
సుప్రభాతము, వేంక టేశప్రభుండ! ॥

— ౨౭

శ్రీరమావాస! నిరవద్యహరి సుగుణ
శిరధి! సంసారసాగరోత్తరణ ముఖ్య
సేతు! వేదాంతవేద్య! భక్తాభిభోగ్య!
సుప్రభాతము, వేంక టేశ ప్రభుండ! ॥

— ౨౮

భక్తి నీవృషాద్రిప సుప్రభాత మెవ్వ
రనుదినము వేకువఁ బఠింతు, రట్టివారి
కంగభాజమును, బరార్థ, మతి సులభము,
నై సప్రజ్ఞాధికత స్మృతి యనిశ మొసఁగు ॥

— ౨౯

శ్రీవేదము వేంకటకృ
ష్ణావిష్కృత నాముండను, బుధారాధకుండ
నీ విమల సుప్రభాతం
బే విరచించితిని, వేంక టేశ్వర! కొనుమా! ॥

30

శ్రీస్తుతి

ఇంద్రుడు :—

అఖిల జగముల తల్లి, క్షీరాబ్ధి తిసయ,
వికచ పద్మాయతాక్షి, శ్రీ విష్ణుదేవు
వరవిశాల వక్షస్సలావాస, యైన
శ్రీమహాదేవికే నమస్కృతు లాసర్తు ॥

౧

పద్మాలయ, బద్ధకర్ణ,
బద్ధదళనిభాయతాక్షి, బద్ధానన, శ్రీ
పద్మానన, నిర్జరవర
సద్మ వినుత, బద్ధనాభుసతి నేదెలతు ॥

౨

పానని! సిద్ధియు, స్వధయును
నీవే; స్వాహ, సుధ, సంధ్య నీవే, ప్రభయున్
నీవే, తేజవళులు మతి
నీవే, భూతియును శ్రద్ధ వీవే చదువున్ ॥

౩

అంబ ! మంగళకారిణి ! యమరవినుత !
ఘనవిముక్తిఫల ప్రదాయిని! పవిత్ర
యజ్ఞవిద్య, మహావిద్య, యాత్మవిద్య
గుహ్యవిద్యయు నీవ, యగుదువుకాదే ! ॥

౪

ప్రాంచి తాస్వీక్షకీ త్రయీ వార్త లీవ
రాజనీతియు నీవ, యాయోజ, సకల
జగమునందు సౌమ్యసౌమ్యచతురరూప
ములను నింపి యెసంగు, దెప్పుడును, దేవి!

౫

దేవి! యల గదాధరుడగు దేవదేవు
సర్వయజ్ఞమయము, యోగిజనవిచింత్య
మయిన తనువున నీవుగాకన్య లెట్లు
లభివసించుదులకు నీవ యర్హవమ్మ

౬

లల్లి! నీవు త్యజింపఁగ
ముల్లోకములు నివనష్టముం గనఁ, గడలిక
జిల్లీల నవతరించి, మ
హోల్లాసము వెలయుఁ, జేసి తుద్ధరణమ్మున్ ॥

౭

పూజ్యురాల! భవత్క్రిపా పూర్ణదృష్టి
దవులుమాత్రాన దారాసుతప్రకరము
భవనహితజనధనదాన్య నివహములును
దిప్పక లభించు సరులకుఁ దత్త్వణంబు॥

౮

దేవీ! దేహోగ్ధమ
హవిభ వైశ్వర్య శత్రుహరి, జానమసౌ
ఖ్యవళి త్వత్కరుణా దృ
గ్భావునకుం దుర్లభములు గావు గదమ్మా ॥

౯

శ్రీమతి

దేవీ! జగముల తల్లి వి
య్యా; నిక నాదేవ దేవుడే తిక్కజీయగున్
ఈ విధి జరాచరాశ్మిక
మై వెలయు సుపంచమందు వ్యాప్తులు నిూనెన్ । ౧౧

సర్వసానవి! మాబొక్క సమునుగాని,
మాదు గోష్ఠముగాని వేష్ఠమునుగాని,
పరిజసముగాని, మెయిగాని, నధువుగాని
పదల కనిశము రిక్కపు, సదయహృదయ ॥ ౧౧

చిష్ట నక్షత్రలూపన! విడువకుండ,
మానుషుల, పితృల, బనుల, భాసమాస
బహుళభూషణముల నెప్పుడెందుకుండ
గిరుణ రక్షించుచు చింతా! కన్నతల్లి! ॥ ౧౨

అమలా! స్త్రీపద గౌరవ జ
సముల్లెక్ బురిము పావసతమ సుశీల
సమృద్ధి స్వభాసమాది గు
ణముల విరాజిల్ల వేరు నతజనరక్షా! ॥ ౧౩

ఎందులకు నికి మాలిన
సందయయిన నీ కటాక్షభాగ్యము గనువో
బొందును శీలాది సుగుణ
ప్రదధనై శ్వర్గములను బెక్కులు దేవీ! ॥ ౧౪

దేవి! నీదు కటాక్ష సంగభావితగుండ
మాన్యుడును, గుణవంతుడు, సస్యతముడు,
సత్కుల ప్రసూతుడు, బుద్ధిశాలి, మిప్రు
సూరు, డన్నిట మించిన పూరించుచు ॥ ౧౫

ఈ విశ్వావస పరతి
త్రా! విష్ణుప్రియ! యెవండు త్వత్కరుణాద్వి
క్లృవితగుండ గాఢాత్ తిత్తిణ
మే వాని గుణముల్లో నెంతయు మూలక ॥ ౧౬

జనని! వేదోల? నీగుణసమితి స్వేద
గడంగి నుతియును సర్వవార్తాము సనన్తి
మనంగ, సనుభోతి మాదీల? యసవరతిము
గుమ్మ విడనాడకయ కృప మనుసరిమ్మ! ॥ ౧౭

సూర్యుడు : —

అఖిలభూతనివాసిని యువ లక్ష్మి
నుతియొసర్చె మహేంద్రుడన్ గతిసైతెన్పు,
సప్తహమే సురలోకూడ సద్భావ చుగుచు
దేవవతి కట్టు లనియు మైత్రేయ! ప్రీతి ॥ ౧౮

శ్రీశని : —

సురపతి! నీదగు స్తోత్రము
విరమానందమ్ము వాకుం గలిగిందె అమీ! ॥
సరమీయంగ వచ్చితి, నేద
సరిమరలేకుండ గోపమా ప్రియమేదియే ॥ ౧౯

ఇందులు :—

తల్లీ ! నీవు వరంగల్లయి దలచిపోసి
వరము గొని నను బ్రాత్రుడగు—నరసింహుని
ప్రభునిసముల నసిపనె, ప్రీతిమెరియ,
సిరియ నాకీహొసంగు గొప్పదగు వరము ॥

—౧౦

అబ్బి సుభావ ! యీ శ్రీత్ర మమితభక్త
నెవడను పతియించి మోదాన నెసంగు, ఇతిసి
నదల కెప్పుడు రక్షింపవలయు ననుచు
నడుగె దలచిన నాదు రెండవ పరంబు ॥

—౧౧

శ్రీదేవి :—

త్రిదశాధిప ! నీనుచి న
ముద ముదితి, నీ యభీష్టమును దీర్తు నిత్య
నదలక ముఖోకంబుల
సదయతి రక్షించుచుదు సత్యము సుమ్మా ! ॥

—౧౨

తొలి మలి సుజల వేళ
నిల నీ స్తోత్రంబు చదివి, యెవ్వడు నా
త్యలఘుతరానందం బిడు,
నల వానిని నీవు గోరినటు తెడబోయె ॥

—౧౩

(ప్రతిభా)

ఆంధ్ర సాంప్రద్యాలహరి

పొన్నె దగ్గర నుండి జగముల్ సృష్టించు నొయ్యిశ్వులు,
 పొన్నె గిన్నె నలంప గుళిలు, డేమాత్రముగ గుండతి,
 పొన్నె తీనకు నొక ముఖులై పో భక్త సేవియి, గా
 ము బోసిక, నిన్ను ముక్కల బేరొక ముగ నే

నానిచ్చి డిక్, బిచ్చి డిక్ .

అయ్యో! పొన్నెనొకటి రేమ వాకయి, బొజ్జించి గొట్టాల్సో
 పొన్నె నొకటి పొన్నె, వేదలల పేరకొ శోరి దానినీ నపే
 చె పొన్నె, పొన్నె ముగ్ధ సమున్నీతియగుగాకేసి, దా
 ము బొన్నె, భస్మ పేరహం విధి నేసిం దనుత్తి గుళియే.

అయ్యో! పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి
 పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి
 పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి
 పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి

అయ్యో! పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి
 పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి
 పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి
 పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి పొన్నెనొకటి

సేను నతిభక్తః భాగ్య జననిన్. హరి నిష్ఠ భజించి, కౌంతియొ
పునః బుగ్ధునైరి కీశునై ముక్త గలిగించె మానోవికాఁముక్త ;
మునుకొని కాంచి నీ శరణమున్, రత్తిగమ్య ద్భక్తి ద్భక్తియొ
తనువున మోహమును గదా! మదినున ముక్తి దివ్యమున్.

వీరూ ? పోష్యము ; తూపులూ ? యగుదు ; పూ

ద్యోవో) ఏమ? ధే(అ) 'త్ ;

ములగబొరగనూ ? సుగంధవహము ;

ဘုံမှ နေရာ ? သိပ်ကွဲပြား ; သိပ်

[illegible]

మూర్ఖోక్తంబుల గెల్పుటకు నీలంబరాస్ ?

ಭುಂಭುಂತ್ಯು ಲಾ ಗಾಂಭಿಜಾ !

నరసింహస్వామి మేఖలక్, గలభ కు భక్తి జ్యోతిషియో
 శివప్రసాద్, స్మృతిమధ్య, బింద్రాశర్మవాజ్మ్య, దీప్యశివ
 శ్యరపా శాంతశహస్రపద్మ, బుర్రాబ్బా, రెడహ, శివమూ
 ర్తి, రిపబ్ గోల్లు, మదీయనన్నిధి దిమ

ద్రుశ్యపరమై నిల్వఁగన్.

అమృతాంధ్రానిధి గల్ప భూమిహవ్యతంబౌ రత్నపుం నీపి ను
త్తమి నీహాపవనోజ్జ్వలగాయిని చింతానన్న గేహంబున
దమలంబై న త్రికణఖిత్వ శివవర్ధకీ సతా, స్మిన్న, భా
నమహానా దమయన్ భజించుగద గవ్య వాతా,

మృ శాంతమున్,

ఆంధ్ర సౌందర్యలహరి

ఏ శక్తి దగఁజేరి యీ జగములన్ స్పృహించు నాయాశ్వరు,
 డే శక్తి గనకే చలింపఁ గుశలుఁ డేమాత్రముఁ గాఢతఁ,
 డే శక్తి శివకేశవాజ ముఖులెంతే భక్తి సేవింతు, రా
 యి శానిక్, నిను మొక్కఁ బేర్కొనఁగ నే

నెప్పుడు డే. గొప్పుడే. (1)

అంగ! త్వత్ప్రదానంబు రేప మాకయిం తాజ్ఞించియే బ్రహ్మలో
 కంబుల్ చక్క నృజించె. వేదలల వీరక శౌరి దానిన్ వహిం
 చెం బొల్పారి, హరుండు మర్దన సమున్నీతంబుగాఁజేసి, దా
 నిం బూన్కిం భసిలోపలేహస విధిన్ సేవిం చెనుత్కంఠత్వేన్.

అనయంబుజ్జల కంతరంధతమసోష్ణాశ్వాతరీవాలయం
 బును; జైతన్యగుళుచ్చ సస్మధుర్గురంబున్, మందులె వారికిన్
 ఘనచింతామణిపక్షి దీనులకు, జన్మంబున సముద్రాస ము
 స్తన యవ్వారికి విష్ణుపాత్రి పెనుపల్ నీ ప్తిరాగంబగున్. 3

త్వదితర దేవతా గణ విధంబున బొణియుగంబుచేత, నే
 యడినున నీవుమాత్ర మభయంబు వరంబు నొసంగవంచు, నీ
 పదములె సాధ్వసం బెడపి, వాంఛకుమించి ఫలంబు నీయఁగా,
 నదిర! సమర్థముల్ గద! ని రంతర లోకశరణ్య! మాత్రో! ర

నిను నతభక్త భాగ్యజననిన్, హరి నిష్ఠ భజించి, కాంతరూ
పునః బురవైరి కీశునకే ముగ్ధ గలిగించె, మనోవికారమున్ ;
మునుకొని కాంచి నీ శరణమున్, రతిరమ్య దృగైక దృశ్యమూ
తనువున మోహపెట్టును గదా! మదనుండు మునీంద్రజాలమున్.

విల్లా ! పాషము ; తూపులా ! యయిదు ; హా

ర్యవలియా ! తేటిచాల్ ;

మొలలబొరథమా ! సుగంధవహముం ;

బాత్రా ! వసంతుండు ; నో

తల్లీ ! యిట్టి డసంగు ; డాతడు భవత్కారుణ్యమే లేనిదో,
ముగ్ధోకంబుల గెల్వఁగాఁ గలఁడాఁక ?

భూభృత్కులాగ్రాతృజా !

నరశింజన్మణి మేఖలన్, గలభ కుంభస్థిత జృంభత్పయో
ధరసమ్రుక్, గృశమధ్య, బౌర్వణశరద్రదాజాన్య. దీన్యధను
శ్శరపాశాంకుశహస్తపద్మ బురజిత్సాక్షాదహంకారమూ
ర్తి, రహింగొల్లు, మదీయసన్నిధి దయా

దృక్పూరయై నిల్వఁగన్.

2

అమృతాంభోనిధిఁ గల్ప భూరుహవృతంబౌ రత్నపుం దీవి ను
త్తమ నీపోపవనోజ్జ్వలంబయిన చింతారత్న కేహంబునం
దమలంబైన త్రికోణఖట్వ శివపర్యంకస్థిత,న్నిన్న, జ్ఞా
నమహానందమయన్ భజించుగద ధన్యవాతి,

మశ్రాంతమున్,

౪

రస, మూలాధారమందుకొ ; రసమును మణిపూ
 రంబునం ; దగ్నియుకొ మేల్
 బస స్వాధిస్తానమందుం ; బవనముహృది ; నా
 పైన నాకాశముకొ ; మా
 నసముం భూమధ్యమందుకొ ; సకలమును సుషు
 మ్నాపథంబుకొ—విభేది
 చి సహస్రాకారాబ్జమందుం ; జెలువుగఁ బతితోఁ
 జేరి క్రీడితు ఎఱా !

౯

జననీ ! త్వత్పదపద్మ మధ్యగళిత
 స్థాయత్సుధాధార సే
 చనముకొసల్పి, ప్రపంచముకొ మఱి నిజ
 స్థానంబు నా చంద్రుచేఁ
 గని, స్వాత్మనో వలయంబునందు భుజగా
 కారంబునన్ జొన్ని, పె
 ల్చిన నిద్రింతువు నీ వుదారకుహరాం
 చత్కృలకుండస్థలిన్

౧౦

జననీ ! నాల్గైశముల్, పంచకము పరశివ,
 పైఁ మీశేతరంబున్
 ప్రణతార్తిచ్ఛేత్రి ! మూలప్రకృతి నవకమున్
 భాస్వదస్రాప్తకంబున్

బొనుపారణ్ పోడ శారంబులుఁ ద్రివలయముల్
 మూఁడు రేఖల్ వొసంగఁ
 గసనా నీశేహతోణొఘము నలువదిపైఁ
 గాఁ, జతుస్సంఖ్యతోడన్.

౧౧

హైమవతీ! భవల్ల వణి
 మాధ్యతగాంచు నపేక్ష నప్పరో
 రామలె, సత్తపకృతి, దు
 రాపగిరీట్సుహయోగ పద్ధతి
 దామెదఁ జేరుచుందు, రిక
 ధాతృముఖుల్ కవిరాజు లించుకఁ
 జే మది నీ విలాసమున
 కీడును గల్పన సేయ నేర్తురే?

౧౨

త్విదపాంగాలోకమం దెవ్వఁడు పడు, నరుఁ, డ
 వ్వాఁడు దృగ్దోషుఁడేని
 ముదుకంఠే, నర్మమూఢుండు నయిస, నతిని,
 మోహమేపార, వేఱుల్
 ప్రిదులక, బైటల్ దొరంగక, బెలుచన రశనల్
 నీడ, బుట్టంబు బూడక
 మదిరాక్షి రత్నముల్ వేమలు వెనుకొనరే?
 మాతతో! వేనవేల్కా.

౧౩

నెఱియంగ నేబదాటు ధర

ణీస్థలి, నేబదిరెండు నీరమం

నలువది రెండు హవ్యవహు

నందున, నేబదినాల్గు గాలి, నే

క్షైటఁ జదలన్ ద్విస ప్తతి, మ

దిన్ మఱి నర్వదినాల్గు, నిల్లులన్

నఱులు మయూఖ సంహతికిఁ

బై నలరుంగద నీ పహ్లాముల్

౧౪

శరదమృతాంగశు కాంతివయి

చంద్ర కళారమణీయ చూడనై ;

వర, మభయంబు, పుస్తకము

స్ఫాటిక మాలయుఁ దాల్చి చేతులన్

బరఁగెడు నిన్ను, సత్కవులు

పల్కెఱు మ్రొక్కినఁ గాంత్రుగాదె, తా

కొరిమను గోస్తనీ మధుప

యో మధురంబుల దివ్య వాక్కు లన్ ౧౫

ఏరు భజించువారలొ, క

నీంద్ర హృదబ్జ వినూత నాతప

శ్రీరమణీయ, నిన్నరుణఁ

జిత్తము రంజిలఁ జేయుచుందు ర

వ్యారలు నజ్జనావళికి

బంకడభూధయితా వాక్యములు

గార రస ప్రవాహాయుత

కమ్ర గభీరములైన వాక్యములు

జననీ! వాగ్దనయిత్రులై, కళిమణి

చంచచ్చిలా భంగ తు

ల్య నికామచ్చవులై చెలంగెడి వళి

న్యాఖ్యామలన్నిన్నుఁ జిం

తనమున్ సల్పినదుండె, కావ్యపతి న

ద్భంగీ రుచుల్ భారతీ

వనితాస్యాబ్జ సుగంధతా మధురతా

వ్యక్తంబులౌ వాక్కులన్

తరుణరవి ప్రభాసరణిఁ

దాల్చిన నీ కళ, భక్తిమె వభా

ధరణుల మున్గి యున్నటు లై

దన్ స్మరియించెడు వాడెవో, వనీ

హరిణ మనోజ్ఞ నేత్రలగు

నచ్చర లూర్వశితోడ వేంకటా

కరమమర క్తి గై వసము

గా, ముఖయూరము, పదాంత పూర్వక

జననీ! శంభునిగాణి! బిందువుగ నా
 స్వంబెంచి, యా క్రిందటం
 జనుదోయి రచియించి, నిల్పి తనధ
 స్థానిక ద్రికోణంబు, మా
 దన బీజంబు స్మరించువాడొ గలఁచున్
 దధ్యంబు ప్రియంబు, న
 ల్కన, సూర్యేందు కుచద్వయి, దిజగతిన్
 గావించు విభ్రాంతిలక్

౧౬

జనని! మయాభకామృతరి
 సంబు వరాంగచయంబునుండి, పె
 ల్చన వెదచల్లు నిన్ శశిశి
 లామయ మూర్తియవోలె నెంచు న
 జను, డహిదర్పముం గరుడు
 చాడ్పునఁ జార్చు సదా సుధావలం
 బనసిరయైన దృష్టి సుఖ
 వంతులఁ జేయు జ్వరప్రదస్థులన్.

౨౭

జననీ! సూర్యశశాంక వహ్నిమయిఁ జగ
 చచ్చంచలాతన్వి, ప
 డ్వనజాతోపరిభాగ భాస్వర మహా
 పద్మాటవీ సంస్థ, యై

యనువౌ నీకళి నిత్యధూత మలమా

యైచి చిత్తిబుతో

ననిశి 123 గను యోగు లొందుదురు ని

త్యానంద సందోహమున్.

అ

“జననీ! నీప్రియదాసుడవ్, దియనుగాం

నవ్ గాదె?” యన్ భక్తు స

ద్వినుల్ పూర్ణముగాకమున్నె, కమలా

నీశేంద్ర సంగ్రహారనీ

యననోత్కృష్టపదం చిడంగలుగు, దా

గా! నిన్ను బ్రార్థించువా,

రినయం బిందును సందు సౌఖ్యములఁ వా

రిందుగ నబ్రబంబాకో!

అ-అ

ముందడుగు (12-4-1951)

పూవుల తోట

అందమైన వసందు గల్గినదిందుఁ బూవుల తోటరా !

ఎందుఁగన, మిది డెందమున కానందమిచ్చెనుఁ జూడరా || ౧

భంగురంగుల పూలతోడ నెసంగు పూవులతోటగా ।

అంగుఁగని యేకపులు వర్ణింపంగ నాధ్యముగాదురా || ౨

దీక్కులకు వాసనల నిడి పెంపెక్కు పూవులతోటరా !

అక్కజంపడి, దీని, కన్యులు ముక్కుపై వేలిడిరిరా ! || ౩

ఈమ్మెదలు గుంపులుగవచ్చి క్రమ్ము పూవులతోటరా ।

జమ్మటంచును దేనె గొంచును నిమ్మలకు వేఁగెడునురా ! ౪

చీడిన పూవుల విడనివాసన లడరు పూవులతోటరా ।

దుడుకులెందతో గిల్లినను సొంపెడెడు పూవులు గలదిరా ! ౫

పూలువాడిన సొగసు వీడని మేలు పూవులతోటరా ।

మోలు లతలును వ్రాలుకొమ్మలు చాల నిందొప్పారుగా ! ౬

కాంతివూయదు కళనుబాయదు వింతపూవులతోటరా

చింతలుడుపును జనము లెవ్వరు చెంతఁజేరినఁ గనుమురా ! ౭

నీడును నరుగును వందుఁ దొట్టియు నడరు పూవులతోటరా

కడుముదంబిడు దివ్యలతయొక టలరు దానను గాంచరా ! ౮

వేగదానిని జేరువారల వెలుఁగుఁ బూవులతోటరా !

భోగులును మోగులును దానిపూలఁ దలల వహింతురా ! || ౯

భృతిని గొనని తోటమాలి వెలయు పూవులతోటరా!
అతడెచటికిం దానుబోయెనొ, వెతికినను గనరాడురా! ౧౦

జీవనం బాతండు గూర్పంగఁ జెలంగు పూవులతోటరా!
ఈవనం బాతండు ప్రోవక యేవిధిని బెంపొందురా! ౧౧

ఏమియైనను జూడఁ జూడ నిదేమి పూవులతోటరా!
ఏమికాంతి! ఏమివాసన! నామనము లోగొనెనురా! ౧౨

(“ఆంధ్ర పత్రిక”—క్రొధన సంవత్సరాది సంచిక)

౫

మేటూరి మానకట్ట

పాచ్యపాశ్చాత్య శిల్ప కళాప్రవీణ వి
 ద్యాకౌశలముఁ జూచునట్టి గీము,
 దుర్భిక్షదోషముఁ దొలఁచి, ధాత్రిసుఖము
 వెనుపఁ బర్జిన్యుఁ డంపిన గులాము,
 రాజ భాండార సరికి పూరిణమున కె
 ల్లపుడు ధనము పొలునట్టితూము,
 దక్షిణ మండలాంతర కన్యక మృగాళిఁ
 బట్టఁ బ్రభుత్వము గొలుచుదీము,
 స్వేచ్ఛమై సంచరించు కి వేరికన్య
 యనుభవించెడి నూత్న బంధనపు బొము,
 ప్రకృతి చిరకాలమునకుఁ గల్పనపు శాస్త్ర
 కోరి ధరియించు గోము మేటూరియము ।

(శ్రీ)రాముడల కపిసేనచే వార్ధిగ
 ట్టించిన సేతువు షీలుపఱచి,
 పాలస్త్వచే బంతిపగిది నెత్తిగఁబడ్డ
 కైలాసశైలము గాకుచేసి,
 కుంభజన్మునిశక్తిఁ గ్రుంగి, సామగపడు
 వింధ్యాచలమ్మును వీపుజఱచి,
 హలిహాలోద్ధతి గంగయందుఁ గూలిన హస్తి
 పుర దుర్గరాజమ్ముఁ బరిహసించి,

గరియుగాంతరభూమి సుస్థిరత నిలిచి,
యసమ పావనఁ గావేరి నాఁకవెట్టి
క్షేత్రములకు జలాధారసిద్ధిఁ గూర్చు
సంగులకు మిట్ట, మేటూరి యానకట్ట!

9

ఒక ప్రక్క గాఢలోహకవాట నిచయ సం
యుత పరీవాహము లొప్పలొలుకు,
నొక చక్క ఘనయంత్ర నికరముల్ శృంఖలా
బంధనరీతిచే బరిధవిల్లు,
నొక దిక్కునరసుధా ప్రకట మార్గశ్రేణి
కలితసేతు వితతి లలినెసంగు,
నొక యిక్కఁబాషాణ శకల సోపాన పం
క్తులు గనువిగిద్దలై కొమరు మిగులు

నొక యెడ నగ్రగ్రసీమ సమున్నతంపు
సౌధమునకేగ వర్తుల సరణి వెలయు,
సహహ! యేశిల్పి పథకమో, యరయరాధు,
ఉల్లమునకిచ్చు ముదము మేటూరి డాము ||

3

తను తాపమాజిఁగా మునిగినా ముత్తంగ
విపుల తరంగ కావేరివారి,
గనులకుఁ దనివిగాఁ గనినాము ప్రకృతితో
సయ్యాటలాడు నీ చక్కఁదనము,

రెసనకు విందుగాఁ ద్రావిరా మహాగుఁ

జెంతఁ దోటలలోని చెరుఁ గొలు.

నీనుల కింపుగా వినినాము పచ్చిక

బయలుఁ బొయ్యులల్ల పశుమి నదిము.

ఇంద్రియములెల్ల మిపుల సొత్తొ స్థానా మి

నీదు సన్నిధి వశియింప నిముస మేసి

లలరుమా వేయికల్పము లొగ్గ కీర్తి

మాతలను ముట్ట, మేలూరి రావచ్చు !

౪

హోరునఁ జెనుచున్న సుప్పశిల్లఁగ నొక్క

లోహపిక్కొనరి శెను దురుసుఁడనుము

అడ్డమై నిలుచు నృకొనలే న్నగములన్

లీలఁ బెకల్చు గ ద్యాళితనము,

సరిసఁ జీరిన యల్పు సరిదంబువుల స్వము

గాఁ జేసికొని ముచ్చ గబ్బితనము,

కుటిల వత్తనఁడొచి సురుభంగ కరము.

బ్రాశేశు నెదఁ జేర్చు జాణతనము.

కొఱఁతవడఁ జేసి, నినుడాసి, కూర్చిఁబాసి,

మిగులగాసి నినుండ్రోసి, మెల్మిదీసి,

కట్టి, చెఱఁబెట్టి, రీప్రజ కఱవుఁజేసి,

విశ్రజన కల్పవల్లి ! కావేరితల్లి !

౫

ఆచుతిబుద్ధి, సర్వకృషి
 కానళి మోదము నొంద. నీరిజ
 క్షాయము గట్టి రాంగ్లసరి
 పాలురు, శిల్పియుల్. సహాయమున్
 కీయఁగ నెన్నిదేండ్ల కలి
 కీప్రముగాఁ దగి నేనుకోట్లకూ
 పాములు వెచ్చపెట్టి, కను
 వారికి నబ్బుర మావహిల్లఁగన్ ॥

౬

ఈ మహితి ప్రచుత్నమున
 నొందఱు మ్రగదిరో, యెందఱెన్ని బల్
 బాముల కగ్గమెలొ, తను
 బాధలీ నొందఱు మోగదిరో, యహా!
 యీ మహిఁ ద్యాగభూషణులె
 యిట్టి కృతుల్ మోసరించు నేర్పరుల్,
 ప్రేమను వారి నేకద న
 రించు యశోరమ శాశ్వతగలుగన్ ॥

౭

(చంద్రిక—1935 జనవరి)

నెంటు పాబున్నత పాఠశాల! పాఠ్యాయులు విద్యార్థులు 25-9-1934 న
 మేటూరి యాచకట్ట సుదర్శనపబ్లికేషన్లు—చెన్నైనవి.

నిను నిర్మించెడు జనముల

కనితర సౌకర్యములను సమరుప, సత్తు, 21

ట్టసముగ గట్టిం చెను, దొర

తన, మది నయచప్రతిోషద, గును నేడుకా ।

విద్యుద్దీప సమేత చిత్కరిములుక

విస్తారి వేశ్మిగులుక

చైద్యస్థానము, లాపణ పరియము

'ల్యార్తావహావాసముల్

సద్యస్సంభృతవస్తుశాలలు, సమ

స్త్రీకీడన ప్రాంతముల్

ఖాద్యప్రాగణరాజి, ధూమశకట

గారింబులుక శోభిలుక ॥

ఏకాంతసేవ

శ్రీకృష్ణుడు

మూసి నెలసినడి, నడిజీయి, మందగమన
మందమును గూర్చి, మది భయ మందికూడ,
మందభాషిణి ! యిప్పుడు నామందటి కను
మందలక మోతినచ్చి తేమంద ? జెప్పుమి ! ॥ ౧

రాధ

కేవలం న పరివశి భావదివ్య
కోలికల నిర్మూలము నూలు లీలకంటె,
మోదిమిషుది చుట నేని లేదు, కాన
మన సుత్తై కాతసరణికి మంద తగునె ? ॥ ౨

శ్రాంతివొంది, ప్రశాంతమో సమయమూట
స్థిరాత్రియిన సుఖ స్థి నిగదుదు నని
నాకను లగ్న చననొనె ? — నాధ ! యిదియ
దొంగల బట్ట తఱియని శోచలేదె ? ॥ ౩

అలికిడిని విన్నయంతన, చందరాని
తాపునకు నుజీకెదనని తలచి, యిట్లు
లింగ్రియములు చలింపనట్లే యిచటికి
వచ్చితిని నేను బదముపై బదము నిడుచు ॥ ౪

నచ్చునపు డెన్ని శ్రమలకుఁ బాల్పడితి నొ,
మెఱిగి, నారాక యంద్యమై యెసఁగె నగుచు
గేలి సలిపెద, విదియొక లీలయేమొ ?

కాని, యదియు ననుగ్రహమాను నాకు ॥

౫

భావమున నిన్నెయిశుకొని నచ్చుచుంటి
నవశనై, కాన మాన్గమధ్యంబునందుఁ
గుంటకాశ్లాది బాధలే గానరావు,
ప్రాణభయమును నామదిఁ బొసిపోయె ॥

౬

ఇనుమయస్కాంతమెట్లు లట్టివు నాదు
మనము నీవగక కే లాగుకొనుచునుండ
నొందు దోచునె ? భయమేల యుండు నింక ?
అహహ ! యెంతటి జాణ వీ వాత్మనాథ !

౭

అచలయోగుల మనములే యపహరించి
వెంటఁ గొనిపోవ, వారు నీ వెంటఁబడుమ
రిక, నబలను, జగచల హృదయనైవ
నన్ను లోఁ గొన, రా, క్లుప్త నాథ ! నిలుతు ?

౮

‘మందభాషిణి’—నగుదు, నెట్లందు వేని,
నందియందని ననుబొంద నెందు నెప్పుడుఁ
నందరం బడుదాన, నే, నందునలన
సుందరాకార ! పలుకుదు మందగతిన ॥

౯

భనదధీశను, నాకేల పలువిధములఁ
బలు పలుకులాడుఁ ? బలుపుర పడ్డ జేడి,
చెలుపుతోనైన నె తినే బలుకవలెను,
యతియేకాని, మోహగవాడు, నిజము !

౧౧

గాదు సరిసంపు ను భాషణబులెల్ల
విన్నె చేసెను నామదిం గొన్ననాడు,
త్వత్కరుణగల్గ నిపుడవి బయలుపడెనె ?
యూ వెలుంగ నె ? యుత్తేశ ! యీ విధంబు ||

౧౧

నీ కే నెన్నటికినైన నీన గతివి,
కా , నాలె నెల్లయి గడుకు నీదు
మ హాక జేరవలద ? యేమతిమునేని
శ్లో. — యిష్టామివెకా, భక్తతీర్తి ||

౧౨

పల, లగ, రనా, సభా, యజ్ఞసదన, పి
భనన, ఘోరన, ద్వీప, పరితపోసి
వాస, కై రాటముల నెందువ గ్తిలిసను
భక్తసంఘము వెదక నిక బట్టరా డె ?

౧౩

మందలను మీఱినానె ? యీనింది నాకు
నేల కట్టెద నీవు ? యోగీశులేని
! కృతి మందల మీఱక, పరమపురుష
నిన్ను జేరంగ శక్తిమే ? నిర్మలాత్మ !

౧౪

శుద్ధ సాత్త్వికమూర్తి నిజ జూచువేడ,
 ద్రిగుణముల మందలన్ మీఱి తెగునమెయిని
 దుచ్చ సంసార బంధముల్ ద్రుంచివైచి
 పరమ భక్తులు వెఱ్ఱులై తిరుగుచుందు ॥

౧౫

వహికానందములకు జలాంజలి యిడి,
 నీచ దేహభిమానంబు నీటగలిపి,
 యుత్తమపదంబు నందుఁ గాఁబూది నిల్చి,
 నిన్నుఁబొందెడు నిష్ఠమై నెగగుయోగి ॥

౧౬

త్విన్మహాజ్ఞఁ బయోధి మందలను మీఱు,
 గులనగంబులుఁగూడ మందలను మీఱు
 దలఁప భూతంబులైదు మందలనుమీఱు
 నేను మందల మీఱుట లెంత ? నాధ ॥

౧౭

ఎఱిగి యెఱిగియు 'నేమంద నిచటికీవు
 వచ్చి'—తనియెదు ?—నామదిఁ బయటఁబెట్ట
 నలెనె ? యేనెస్వయంబుగః వాంఛితముల
 నడిగి తీర్చిన నానంద మధికమగునా ? ॥

౧౮

'అమ్మయెనను దాఁబెట్ట దడుగకుండ'
 ననెడు లోకోక్తి నిజమునేయంగఁ దలఁతె ?
 "తరుణులమనంబు సర్పపదగబు లెఱుగ
 బమ్మకును శక్యమే"—యంట, నమ్మినావె ? ॥

౧౯

నిన్నె పెన్నిధిగా సమ్మి యిన్నిశీధి
 ఎలతె కోరిచి వెదికుచు నమితకాంక్ష
 నగుదుదెంచితి నేకాకి ఎగుచుఁ గాన
 సమగజగకఁగ నేల ? నిన్నాత్మ నాథ ! ॥ ౨౦

ఆత్మ నీకర్పణ మొనర్చినట్టి దినమె.
 దగ్గర గొంతుఁ గళగకుఁ జొంచల్యగుణము
 పడె పను , గానఁ గోర్కులవేడె నిక
 శోకయుగము నే నామది ? సదయహృదయ ! ॥ ౨౧

ఎవక మహాసుఖములొల్ల, నాయువొల్ల,
 పద్మశబ్దంబొల్ల, గూఢాతిశయము నొల్ల,
 గర్విసామ్రాజ్యమేనొల్ల, స్వర్గమొల్ల.
 నేను గోరునదొక్క టే నిర్మలాత్మ ! ॥ ౨౨

అగచితామ్నాయ సన్నతిమైనయదియు
 పసమసాత్త్వికపాపనమైనయదియు
 నచలమైనది, చిన్నదగ్గిన యదియు,
 నేదియొ, యాత్మైక్యమది, నాకు నిమ్ము, దేవ ! ॥ ౨౩

(ప్రచురము) — 1933 ఫిబ్రవరి

ప్రియలేఖ

శ్రీమతు! చంద్రవంశ ఘన
 సింధు సుధానిధి! స్వీయఘోర కా
 క్షేయక మర్దితారి! పరి
 క్షిత్తిత సర్వదిగంత సద్గుణా!
 కాయజ సన్నిభాంగ! రవి
 కాంతి విభాసుర! హస్తినాపుర
 నాయక! ప్రాణనాథ! నిను
 నమ్మిన ప్రేయసి, నే,—శకుంతల॥ ౧

లలిత ప్రేమామృత తుం
 దిల మానస నగుచు నిల్లు దీనతతో, నే
 విలిఖింపగఁ బూనితి, రా
 త్తిలకా! యీలేఖ, సమ్మతిం గనుఁగొనుమా ॥ ౨

సర్వ సర్వసహా చక్రభరణ ధురీ
 ణ సుభుజా! ననుభ్రావ విసుగువడి తె?
 దీనమానవ రక్షణానూన మానస
 పంకజ! ననుభ్రావ జంకువడి తె?

పరిపాళి పరివృత్తి ప్రాథవభంగం

ప్రాణి ! ఎనుంబ్రోవ భయమువడితె ?

బుగ్గజంకొండ సుపూజ్య పుణ్యపుణ్య

విష్ణు ! ఎనుంబ్రోవ విడియవడితె ?

సత్కృపా పూర్ణిదృష్టి ప్రసారితా

లాంఛనానందదాయక ! యరిసి నన్ను

నోమ, నయ్యయ్యె ! నీవిటు లోటువడితె ?

భవననదీక్ష యేమయ్యె ? బలుకు, సృపతి ! 3

మాల్యాలతి నాకరి మండనముగ

సలిపి, కచభరమున సుమానళుల గూర్చి

‘యమృతవాహిని నీమోమ’ టంచు బ్రేమ

ముద్దు గొనునాటి మాటలు నోయెనెలు ? 4

‘దూతల బుత్తెంచెద’ నం

చాతీనను మనము నూగు సప్రదాటివిగా

దే ? తలపవ యద్దానిని

భూతలనాథా ! మదీయ పుణ్యమ యదియు 5

అనాటి పల్కులింతయు

మానసమున దలపవొక్కొ ? మఱచితో ? నీరా

జ్ఞానందానుభవంబున

గానవో ? యొక్కింత తీరికయె,—మనుజేంద్రా ! 6

కురుకుల మండనుండ వయి,
 కోవిడ సంస్తుతదివ్యకీర్తివై,
 గురుజన బోధితుండవయి,
 క్షోణితలేశ్వర పూజితాంఘ్రినై,
 పరమగుణోన్నతుండవయి,
 ప్రస్తుతధారుణి చక్రవర్తివై,
 హరిహరి! మాటఁ దప్పితివి;
 భ్యాతిని గాంచు పథంబెయిదియున్ ? ॥ 2

నీ సువిశాల ఫలమును,
 నీ కమలాయత నేత్రయుగ్మమున్,
 నీ సమదంత పంక్తియును,
 నీ చిఱునవ్వును, నీ విలాసమున్ ॥
 నీ సుకుమార దేహమును,
 నీ హౌయలుం గని నిశ్చయంబుగన్
 మోసము వోతి సుమ్ము!, మన
 ముం గనిపెట్టగ లేక ముగ్ధునై ॥ ౩

సదయావలోకన ప్రదరసంహతి నాదు
 హృదయంబుఁ జీల్చుట నెంచలేదె?
 హస్త సంస్పర్శ నాకబ్బు నట్లొనరించి
 తహతహఁ గూర్చుటఁ దలఁపలేదె?

చంద్ర శిలావేది సరసను గూర్చుండి

యెన్నో బాసలు సేయుటంచలేదే ?

ముని మానతిని సైతమును గొనకే నిన్ను

దయితునిగాఁ గొంటఁ దలఁపలేదే ?

కనికరములేదే ? నాపయి మనసు లేదే ?

ధర్మపద్ధతి మది నింత దలఁపలేదే ?

యేల దూతలఁ బుత్తేర, వికనేని

దీనురాలిని నక బ్రోపు వ్రాణనాథ ! ॥

౪

అహరహంబును నీయంద మాత్మ నిలిపి,

నిన్నె స్మరియించు, చే, నిట నున్నదాన,

నధిప ! కావున నాహార మరుచి యయ్యె

గంటికిని నిద్ర సహితము గఱ వెనుమ్ము ! ॥

౧౦

చారుభూషణ వారమ్ము భారమయ్యె

నతులితాలంకృతులు ససహ్యమ్ములయ్యె

బ్రియ సఖిజన భాషణల్ వెగలులయ్యె

జిక్కి, సగమైతి, వేయెల ? క్షితితలేశ ! ॥

౧౧

వేగఁ దోకొని పోకున్న వెతలఁ బడుచుఁ

గప్ట జీవినిగా నిట్లు గడపు కంటె

నిన్నె యెద నిల్పి ఘనతపోనియతిఁ బూని

యెన్నఁటికి నైనఁ బతిగ నిన్నే నడయుదు ॥

౧౨

‘ఎట్టి సాధ్యులకును బుట్టిన యింద్రును
బెదకాలమునకీ తద తగదు’—

అనుచు బుద్ధి సెప్పి యందఱు వనుపంగ
నచ్చి, నిన్ను జేరవలయు నేమొ! ||

౧౩

అంతకు రాకుండగ, నను

జెంతకు రప్పించు కొనుము, శ్రీఘం - మహా

కాతా! నిన్నిదే సంతా

రీతిగా, నామనవి గొనుము ప్రియ మెసంగంగన్ || ౧౪

(‘అంగ్ర ప్రితి’—అక్షయ సంవత్సరము సుచి)

—

శన్ముచాలంభము

ననిగా ! యెంతటి గర్వపూర్ణుడవా ? ఏ

జ్ఞానోత్తిరుండెవ్వడే

ననిగా, జూడంగలేవు, వానిసతిఁ బ్రో

ద్యచ్ఛీలఁ గాఁజింతు, వా

త్తి, నొకంతే ననుకంపఁ గాన, కిసి ! వే

దా ? నీకు సిగ్గింతి ? ర

మ్మని గారాబముతోడఁ బిల్చిపట్టె వే

లా ! వచ్చెదోరీ ? జడా !

౧

నీనీలేవు, సరేకదా ? — యిడెడు మా

నిం గాంచి, యేలా ? కటా !

భావంబుదున నేడ్చెదోరీ, పలువా ?

బాగాయి నీతోడ, మా

క వేనాఁడుర దాపురించితివి ? యి

ట్లేచెక ; రనంతేసి, నో

క నెస్కంబడ మింతి కే, యశుభమూ

ర్తీ ! మండ ! మండద్యుతీ ॥

౨

కలుషంపుంగృతి నీచిపుం గ్రహమనై

కాఁజింతు సత్పూరుషా

నచి నెల్లప్పుడు ; నింకనుం బరమ పా

పంబు ల్వానర్పంగ, సి

గ్గిలవే? యేమది? నీ మది; జగతి దు
 స్క్రిం గనం బాడియే?
 పలునై పోవకు పోవకోరి బడవా!
 ప్రఖ్యాతి నాన్జించరా! ||

3

‘పొరుగిండ్లం గలవారు నక్రగమనం
 బుం గల్గువారా’ — యటం
 చరయ్ లేని గురుద్వీపాగ్రణివి, నీ
 చా! నీ చమత్కారముల్
 గురు శిష్యప్రవిపాటనంబు నయినన్
 గూర్చన్ ఊమంబౌనె? చీ!
 దొరి చట్టంబులు చూపవత్తు నటరా!
 తొత్తా! ప్రమత్తాధమా! ||

4

ఈవే చోకపు నృప్తిబొమ్మ, విక, నీ
 యింటం బ్రవేశించువా,
 రే వాసిం గలవారొ చెప్పవలె నా?
 యెంతే గురూపుల్లదా,
 నీవేసంబునకున్ గుణాళి విహితా
 నీకంబు దోడయ్యె; వ
 హ్యో! విన్నంటంగ విక్రేదింతకె, యఘ
 ప్రాగ్భార సంభారకా! ||

5

తేనె సోనలు

‘జనుఁ డెట్టిండును నీకుఁ గా’ డనఁగఁ నీ

చత్వంబుమై మన్ని — యో

మని సాగించెద వోర! పేరుసెడ, నీ

యత్తంగై సాధుల్ మనం

బున నేవేళిను గోర, నయ్యది వృథా

పోనేర, దత్తంగత పి

కనముం చేసి, హరించు నిన్, నిజము, శుం

గా! కుంగిత్తప్రాభవా!॥

మర్యాదనోపాలంభము

పొత్తుల సొత్తు దాయలకు

భోగ విమారము గాఁగఁ జేసి, వా
రెత్తటినేఁ బయింబడుదు

రేమొ, యటంచుఁ దలంచి, ఘోర స
త్త్వ మహాటవీస్థలుల
కక్కట ! వారల ద్రోలి, సౌఖ్య సం
పత్తున మత్తునం దిరుగ
భావమునం దిసి ! సిగ్గుదాల్పవో ॥

అచ్చపు నంశముం దలఁప,

వాదిమ పూరుష వర్తనంబులన్
మెచ్చవు, ఖ్యాతినిం గనవు,
నీతి పథంబును జూడ, వార్యులున్
నిచ్చలుసేయు బోధములు
నీ చెవిజేర్పవు; దుష్టబోధముల్
మచ్చిక విందు, నీ కింకను
మానునెరాక విపత్తు లల్పుఁడా ! ॥

వంచనఁ గొన్న రాజ్యము ధ్రు

వంబుగ 'నాయదిగా' యటంచు, సి
గ్గించుక లేక తించు సుఖ

యించుటె కాక, దురాత్మ ! కానలన్

నా పాపములను మన్నింపు

సత్త్వముల దోషములు — బౌద్ధుని నానుటలు
నా మదినుండి తీసివేయ

కలిపి గొలుసున పోని వెన్నెముకలు మోసా ! 3

పాతికి మార్కటాని, సమ

భాగముల బౌద్ధుని కుమారులు, గిట్టా !

ప్రేమకావ్యముల కన్న

నామతి దూరముల వేరుబాటు చేయ

చేతలు పెట్టిన ? పసి

కన్నముల మెట్టల ? శత్రులేననుకు

నా పాపములను తీసివేయ

నా గొప్ప తెచ్చిన ? యెప్పుడున్నా ! 4

ఈసును బౌద్ధుని పాపముల

కెన్నోపరిపరగల బూనులు, పి

శాస్త్రము మీఱగల గొప్పము

నాము నొసప్పుటగాదే ? దీనిచే,

వాసిము చిన్నముల గలిగి

వర్ణల నొచ్చితివేము ?, రిత్తి లా

నానులటంచు నెమ్మది

నారాయణేము, కుల ప్రదాహకా ! 5

చాచు సృపాల సంతతికి

సంచనము బాసడించు దుష్టన్

తొడిగి మార్గమూసి, విలు

శ్రవణరుల్ నచియుంచు నీతిన్

హృదయక రీతిగా సగని

టగులు పెప్పిన గీతి నీతి యు

చూడెని, నొతియొగ్గుపెహా?

యెప్పటి ముప్పన కే యగులుజుసినా?

కదని సుధికై యదుకు

బాగ్రణి యుతిని నాడు పచ్చి

గాదని త్రోసిపుచ్చితిని

కావరమూసి, శ్రోతాపరాజ్య చా

నోదెరుక్షినిహినిను

నుక్కడగొప్పక మానునొక్కా !

కేరక దిక్కు ? ప్రాణము

నేగతి గాచి పొంగి నేర్పునో

అంగ సృపాల జల్పముల

కంతిముగల్గుదు, సౌఖ్యక్షత

ప్రాణము మొక్కనోనదు, సై

మావరజాతికుయు క్తిమార్గముల్

భంగము నొంది, నా కును నె

పత్త్యము పట్టెముం దగ్గి వేదా, నీ

నీను బయల్పడెన్ నను

భంగమున కలు చక్క నిల్వవహా !

౧౭

సెలించున బాలు, శంకరుడె

నీ కియి యుష్టము నొచ్చెనేనిం, నా

చల ముడిగించి, ప్రియమజ

ప్రేతి నవనోదర ముత్రి యుక్తకళా

నను రిశావని, బచిప,

గౌహబలు గెనలార, ఛాత్రిక

లలియకు నిన్ను, నన్నుం డె

భంగు గాంజీన పత్త్యమెన్నపన్ !

౧౮

కిలీ పురుషాచారమపు,

గాఢ మదోత్కట మానసుండపు,

మిలుచెదనాల గేహమపు.

దుర్గుణ సంహతి కాట పట్టుపు,

గుల గతి శౌరవాపహర

గుండపు, గుత్తితి ధీయుతుండపున్

బలుచల మెప్పులం గని, న

భంబును ముట్టెకు పాతికుండపున్ ||

౧౯

సర భను దారలం గొనంగ

భౌవమునం దలపోయు వారికికొ

సరకము నిక్కమంట!, విసి

నాడెవో, లేనో, చూకొమ్మ! వాగవధను
చో సుతులన్ననో, తలపె

భ్రాతలు, స్థానముల గారె నీకు, నా
వరును గుణాభ్యుల, బడిచి,

వారల నొమ్ము హరిగఘ ఖాత్రువే? | ౧౧

అయ్యగు వారలను నే నుచిత్రవే?

యక్కట! వారల సొమ్ము నీకు; నా

పూరించె నెన్ను; బ్రాపు విను

సహా, వసమా విధిత్రిష్ట వేగ, నీ

నిజము గనాయి డెందము ని

కా వికల్పై త్వరగోస నేత్రము

నిజకొను నగ్నియొ దేవుడో

దగ్ధముగాక తొలగ దక్షిణా! | ౧౨

(మే—1934 'మొదటి'—మండ్రి)

పీచ్చి పాదుషా

భారతావని నైభవ ప్రాధివము
 గేళి నుజిగన్న మొఘలు స్థాపాలకు
 ముదు మణిపూగ కరణి సత్కృతి దీర్ఘ
 జనిల బూరించె సక్రమ శక్తివర్తి ||

౧

అతని చూడవలసిన భృగ్యుల గనియి
 విన్నవకు నల్లు బుద్ధికి విలువ గురుకు
 కౌన్య ఖిల్లబులందు ముగంధుని
 పా బలుడును కవికుల వి శుశ్రూషు ||

౨

స్వ భృతభావ వినరణ ప్రజ్ఞయందు
 గమయ గమించితి వాగ్విలాసగుణగుడు
 భువ్వాదామోది కౌన్య సర్విహణము
 గాదుషా కొల్వులో సంతవాడు లేడు ||

౩

అట్లనాడె ప్రభుగణ నిర్మలగమున
 నున్నతక్షణ భారసీ కోర్వనుండి యల్ల
 శీవచ్చిరి బౌరాహజారి జాతి —
 సుజ్ఞములు గొందు ఎత్తుకుల్ గొండలుతు ||

౪

కాని వృత్తాంతమును మగ్నో నలస నెత్తెగ
 యశ్వ శాస్త్రజ్ఞులను బంచి హరుల యుగ
 లక్షణదుల, దుతిగతి శిక్షణములు
 జక్కగఁ బరీక్ష సేయించి చక్రవర్తి ||

౫

బొక్కినమునుండి యొకలక్ష రొక్కమిచ్చి,
 వారు దెచ్చిన పదివేల వారువములు
 విలిచి, మఱి పదివేలను నలయు లక్ష
 సంచకరువుగ వారి కొసగు పంచె ॥

౬

అంతి, మఱునాడు గమంగుతూహలముతోడ,
 నీరబలు గాంచి పురిగిల వెఱివాండ్ర
 పేరులను దెల్పు పట్టి దివారుసేయు
 మనుచు, హుకు మొసరించె నాయనవిభుడు ॥

౭

కాని, వీరబలుడు సుల్తాను నాని
 నొసరుపకె, కాలముం బుచ్చుచుండె, నొక్క
 నీనము జ్ఞాపికె దగిలి, పట్టిని గుఱించి
 యతని నడిగెను నాతరుండై ప్రభుడు ! ॥

౮

అడుగుటయె తిడవుగ నతి డక్కరు పద
 సన్నిధిని బ్రతమొందుగచె న్నొవిభుడు
 దానిఁ గైకొని యిచ్చె నాస్థానమందుఁ
 గరిణమునకుఁ 'బశింపు బిగ్గరిగ'—నగచు ॥

౯

కాగితముఁ గొని చదివె నాకరిణ మిట్లు,—
 సభ్యులందఱు నాలింప శ్రద్ధతోడ :—
 'ఘల్లిపురి గల పిచ్చివాండ్రెల్ల రందుఁ
 బ్రప్రథమ గణ్యుఁ 'డక్కరు' ఘాదుషాయె' ॥

౧౦

అప్పుడు సభలోను గలకల మణిశయితలై
 బ్రభులను చవవీయ నీ వీర బాహులు తనదు
 సిత నెయింగక యతిని నెత్తిపయికి కట్టి
 చిదు ద్రోక్కినా—నని చెయికి కొందఱునిరి ॥ ౧౦

‘చాదునా యన నొక గిడ్డి పుట్టికెసె
 లెక్కనేయదు, వీసె యీ సక్కులెసె
 లెక్క కాలము నాగ, దీ పంపింపి
 కొంత వేయి నవలె’—యన కొందఱునిరి ॥ ౧౧

‘అల్పుడగు వీర బాహులకి యధనులేసి,
 అతని నలహాలె కాజకేయమున పట్టి
 కేకొను నృపుండు, ముహూర్తం జెవిసిబట్టి
 కిదులకు ఫలమిది’—యన కొందఱునిరి ॥ ౧౨

స్వకీని ను దను పేరునెట్లు కై వెలిసి
 కనుగొనల్ జేవురింప, ముఖుల్ ప్రభుడు
 పొలును జూచి, ‘యోయి! మాపేరి నిట్లు
 ప్రతిమమున జేర్చి, తిందు;—నీధావమేమి? ॥ ౧౩

‘పరహాసింతుల నుము?— బారి పాము నడితొ?,
 మతిమఱపు సెందొ? కను మకురుతి నెము?
 పలుకుమా?’,—యన, లేచి యంజలి ఘటించి,
 చివయమున నీగబలుం డిట్లు విన్నవింపె :— ॥ ౧౪

“దేవర ! హసాదు, సోతు వేదియునులేని
కార్యముండునె?—కాని, నాగ్రహమదేల?
'ఉన్నమాటన్న నులుకుదు'—రన్న నుడికిఁ
గొర్రులగుదురె? మీవచ్చి ప్రాజ్ఞతములు ॥ ౧౬

ధరతఖండ మదేడ? ఆ పారసీక
మేడ? వర్తకు లరుదెంచుటేడ? మరల,
నచ్చినను మీకు 'ఘోడా'ల దెచ్చుటేడ?
చేపడిన సొమ్మునగువారు క్షితిని గలరె? ॥ ౧౭

పారసీకము మీ యధికారమునకు
లోబడిని సీమ, పరులయెలుబడి గలుగు
స్థలము, వారిల నమ్మి తత్తిడుల కొఱకు
ముందుగ నె సొమ్మునచ్చ భూపులు గలారె? ॥ ౧౮

ధర్మజులొ, యా హరిశ్చంద్ర ధరణిపతులొ
వారు, సెప్పిన విధమున వర్తిలుటకు; —
నణిజులకు, వేశ్యలకు మద్యపాయులకును
మాట నిలుకడి దబ్బులు మానవేంద్ర! ॥ ౧౯

ఏమఱియొ, మఱచియొ, కాక, యెఱిగెఱిగియొ
మీ రొసంగిన లక్షయు మ్రింగి,—కడకు
అన్యదేశీయ వర్తకుల్ హరుల దెచ్చి
యీనివో, వారి జేసెడి దేమి మీరు? ॥ ౨౦

ఇట్టి మీ చిత్రచర్య సన్నెచ్చరించె
పట్టికం దొల్త మీ పేరు వ్రాయుపనికి,
నీర్లు యోచన మొసరించి, దీని దోస
మున్నఁ దగుళిక్ష నాకిం' డటన్న—స్వపుడు || ౨౦

సుంత యోచించి, తలయూచి, సూరివర్యు
వీరబలుఁ గనెయనె : 'మాట మేర కెఱుఁగొ
హయములను దెచ్చి వర్తకు లప్పగించి
రేని, నీమాట బూటకమే గదోయి !' ౨౧

'అపుడు నేఁ బిచ్చివాడ నెట్లగుదు ? నీవు
పట్టికను వ్రాసినది సత్యమెట్టు లగును ?
వబ్బుజల నాడి పే వింతదనుకఁ, గాన
దీని నీభావ మేమియో ? తెలుపు'—మనఁగ || ౨౨

మీరు వల్కిన యట్టులె, వారు తమదు
మాటఁ దక్కించుకొను నీతిమంత్రులైన
యపుడు, మీ పేరు పట్టికయందుఁ గొట్టి
వైచి, యచ్చట వ్రాయుదు వారిపేరు || ౨౩

అనఁగ,—'మజ్జారె ! పిచ్చివాఁ డంటి, వింత
వఱకు న,న్నిపుడెటు పిచ్చివారొవారు ?
చెప్పు'—మన, మంత్రి 'తెక తేరఁ జిక్కుసొమ్ముఁ
దినుచుఁ గూర్చుండ, కట్టి పాటెసయు కతన' || ౨౪

అనుడు, బాదుషా మోమున కలఁతి సగవు
 చింత సోయగమును గూర్చి, పీరబలుని
 బుద్ధిచాతుర్యమునకు నబ్బరము నొంది,
 యతని నుతియించి, తగిన సత్కర్మముల దనుప ॥ ౨౬

సభ్యులును పీరబలుని ప్రశ్నప్రభావ
 మప్పుడు పలు శ్లోకములు గొనిచూడి లెఱవో,
 'రాజనుమతించినదియ ధర్మ'—మని యెంచి
 యనుసరించును బ్రజయు చాని నె ధరిత్రీ ॥ ౨౭

(భాగవత)

శ్రీ

సయపంచనామ

(ఈగ : పాలిండు)

సాక్షిండు :—

మక్షికమ ! నాదు నద్దాల మహాలు సూడ
నొక్కనాడేని రావేమి ? — యులుసు వోవ
బ్రాద్దు పుత్తిము కొంతిసేపు మన మిదిట
నూరకడు చుట్టు దిగ్గి వేనాన నేల ? ॥ ౧

‘నిగనిగ’ని మంచు ముత్యాల నీరు దినర
సన్నవగు వెడి దారాల బాల కెసంగ
సమచు నాయుల జక్ర చక్రమణ మలర
సోయి నొక్కింతి మెలంగ రిమ్మాయి ! నకుడ ! ॥ ౨

మండు పెండిదినాల ‘సిహూ’ గృహంబు
జడి గుటియునాళ్ళ ఢిల్లీ రా క్షాధవరము
గడగడ వడింతు చలితటి గణికగృహము
నిడు సుఖము కెచ్చు నామేడ యిచ్చు సుఖము ॥ ౩

బంగరు మలాము రంగు తుజంగలించు
నంతిపురిజేర నరిగెడునట్టి త్రోవ,
వర్తులబైన సోపానపంక్తి వజ్రలు,
ముచ్చటగ దానిపై నెక్కి పోదమిప్పుడు ॥ ౪

అతిథి మిత్రుడనైన నిన్నదరింప
నెడఁదఁ గౌతూహలమ్ము రేకెత్తె నాకు
అనుమతింపు మదాహ్వాన మమిత కరుణ
విశ్రమింపుము, వింతలఁ బ్రీతిఁ గనుము ॥

21

ఈ.౪ :—

నందనము లోయి ! నీదు నాహ్వానమునకు,
నలదు, వల, దేను నతిథిఁ గావలదు నీకు,
సుడి దిరిగియుండు నీయింటి యశుగుమెట్టు
నడుగిడిన జీవి వెండియు వెడలు నొక్కొక్క !

22

పో.౫ :—

ఎత్తుగా నెగిరెగిరి నీవెంతో బడలి
యున్నరీతిని దోచె, నోయన్న ! నాదు
శయ్యపైఁ బండి, కుణము విశ్రాంతిఁ గొనుము,
రమ్ము ! నమ్మది నా నచసమ్ము, సమ్ము ॥

23

అందమైనట్టి తెలుగు గేహమ్ము చుట్టు
దీపబడి యున్న, నవిగా ! యాదెసను గనుము.
నాలి తెమ్మెరిలకు వాని నడుమ నున్న
పట్టుపోగుల యుయ్యెల లట్టెయూఁగు ॥

24

అందు శయనించితేని, నీ యాత్మవీధిఁ
గోర్కులిక నుండ, వెంతో జోకొట్టి నల్లు
నిదుర వోదువు, బడలిక నెగడఁ బోదు,
దాన నాచిత్తమును దృష్టి నూనుజుమ్ము ! ॥

25

శ్లోకము :—

‘తాతలకు దగ్గు నేర్పంగఁ దలఁపవలదు,
బడలికలు వాయ, నీసెజ్జఁ బండుకొనిన
బేల, నీ కడుపునఁగ నా మేలుకొనును, ?
ఎఱుంగనే యింతమాత్ర, మోహింతుడ ! చెప్పును || ౧౦

శ్లోకము :—

అకట ! చెలికాండ ! నీమోది చూడరమ్ము,
నెట్లు ప్రకటించు, విశ్వాసమెట్లు గూర్తు
గాలుమోపును, నాయింటి కడపపై ని
నీన, యెఱుఁగుదు నంతయు నిశ్చయముగ || ౧౧

అశ్విని నష్టాద ముచితనూనెట్లు నలువఁ
బొలునడి పెక్కిమూల్యపు వస్తువితితి,
గూర్చి యుంచిత, నాచూసఁ దీర్చవలదె ?
సంతయుంపకు, రమ్మిదె ! న్వాగతమ్ము ! || ౧౨

శ్లోకము :—

ఏల నీదు నమూల్య వస్తాళినాకు ?
వానిఁ గూరిచి పలుపురు వలుకవింటి,
బొగడికల చేతనే మోసపోదునొక్క ?
నలదు నిర్బంధ మింకఁ గృపాకలితహృదయ ! || ౧౩

సాక్షి:—

మక్షి కాన్వయదీప ! యో మధురరూప !
 యుక్తి, రిక్తియుఁ గలవు త్వదుత్తులందుఁ
 గళుకుఁ దళుకును వెలయు నీ కనులయందుఁ
 జక్కనయుఁ జిక్కనయుఁ గ్రాలు తొక్కలందు ॥ ౧౪

పెద్దకూటాన గగతాల పెట్టెలోన
 దాచి యుంచితి నిలుపుటద్దంబొకండు
 నచ్చితేనియు నీరమ్య వదన శోభ
 సగుడు గనుఁగొని తనియుదు, నన్న ! నిజము ॥ ౧౫

శూక:—

‘నీ సమాదర నచనముల్ నెమ్మిఁగూర్చె,
 సెల వొసంగుము నాదు మ్రొక్కులను గొనుము,
 వేఱొక దినంబు నినుఁ జూచు వేడ్కవత్తు’
 ననుచు నామక్షికము పాడుకొనుచుఁ జనియె ॥ ౧౬

సాలెపురు వేమియుం జేయఁజాల కచటఁ
 దిరిగి తిరిగి స్వమందిరాంతరముఁ జేరె,
 గాని, యెన్నటికైన, నీగయె తనంత
 నచ్చి, యటఁ జిక్కునని తనయిచ్చఁ దలచె ॥ ౧౭

కౌసల, దనయింట నొకమూలఁ గనుల విడుచి
 సేయు మునువైన గూటి రచించి, యందు
 మక్కికా భక్షణాపేక్ష మసలఁ దొడఁగె
 నేతదాగమనాథి నిరీక్షి దీక్ష ॥

౧౮

అంబ, మఱియొక నాఁ ఁగ సంతనము
 జాలువాఁజగ సాల్పిడు సౌధమునకు
 నచ్చి, మదికింపు నింపుచుఁ బాడసాగె
 దాని విని, యుగ్గ నాథము దానిఁజూచి ॥

౧౯

హాసము : —

ఎన్నిదినముల కహహా ! నీ విటకు మరల
 నచ్చితివి ? మిత్రమా ! నాదు స్వాంతిమునకు
 కడు ముదంబయ్యె, స్వర్గసుఖములు నీకు
 జొందితోడఁ గల్గు, నిజము, నా మందరమున ॥

౨౦

అహహా ! హరి నీలచక్రము సపహసించి,
 చిలుక పచ్చని నన్నియ వెలిగిచేసి,
 రంగు లీనెడు నీమేని యంగు రంగు ;
 నీదుతల డంబుగల జుత్తు నిక్కియాహ ॥

౨౧

ప్రజములువోలె నీకనుల్ ప్రజ్వరిల్లు,
 నా కనుల్ సీసపుంగుడ్లవంగ నొప్పు
 నాకు నీకేటి నాటి యందమున వెండి
 పొక్క లెసలార రమ్మ నాయిక్క కీవు ॥

౨౨

అందుఁ బలికెడు సాలీడు, క్రించుచుదనము,
 నంచనముఁ గాన కీఁగ యా పలుకులెల్లఁ
 నధ్యము లటంచు నమ్మి, దుస్సంతపువల
 నుచ్చులఁ మెలమెల్లఁగఁ జొచ్చె, నంత॥ ౨౩

నకుని కెదురేగుదెంచి యాసాలెపుకువు
 శిన్నఁగాఁ బట్టికొని లోని కిన్నయూస
 లాగికొనిపోయెఁ బైకి మెట్లబడిదాని,
 మరలరాదయ్యె, వెలికి నామక్షికంబు॥ ౨౪

జగతి హితశత్రులగువారు సాధుగుణము
 పైకిఁజూపుచు, స్వార్థ సాఫల్యసిద్ధి
 సొంతెఁ బరులకు లోలోన ముప్పుఁగూర్చు
 గడఁగుచుందురు, నై జలక్షణముగోప॥ ౨౫

(‘మాతృసేవ’)

చాలాంబ

చెడి సగ్గములకు తేడు కొండవీడు,
మీస పగతులు కురితాడు కొండవీడు,
నాడ శౌర్యములకు రాడు కొండవీడు
మరిగిపోయెన్ శౌర్యముల వీడు కొండవీడు ।

౧

పనుగల రెడ్డిదొంగల పికారుకోట,
పోతు మొసగాగడ మగటిమి కాటపట్ట,
పలుకుజనరాలి సింగపుర బైడిపట్ట,
గొండవీటి ప్రతాపుడు గూర్చి నేల ।

౨

అతడు చిరవేనురెడ్డి, మహాప్రతాప
దహనభస్మిత శాత్రువోద్ధాడబలుడు,
వీరుడు ప్రతాపరెడ్డి నా, విరుదూదాల్చి,
కన్నబిడ్డలవలె బ్రజల నాచుచుండె ।

౩

తెలివి తేలులపట్ట, విద్వజులముల్లె,
పగతులకు బ్రక్కబల్లెము, పాడివీడి,
పలుకశలకద్ద, మీవులకు బరణి,
పెరువెపుల కడ్డి శ్రీవేనురెడ్డి ॥

౪

అతని తిలిభార్య, పుణ్యగుణాంబురాణి,
భర్త సేవాపరాయణ, పరమసాధ్వీ ;
బౌల్బమున దలిదండ్రుల బాసినట్టి
మనకోడలి బేరిమి బెంచుచుండె ।

౫

మురిపమున, రెడ్డినొర, బిడ్డ సరయుచుండె,
గన్న వాల్లెని లోతులుగదు నినుంగు
గుంతు లేని కొలుంత వారెంత గనరు,
ఇట్లు బాలకు శైశవ మేగుచుండె ॥

అమ్మసలె నాకు రాణి - మేనత్త తిన్న
గతిని వెతన్ద్రమున నూక, స్వర్గ మరుగ
మిన్న విఱిగి తటాలున మీడె బడియె
జగము గాఢాంధకార నిన్ద్రుండ మయ్యె ॥

అంతః, అనవేమపతి, సుందరమ్మ యనెడి
వెలది వరియించి రాణి గావించికొనియె,
నామె చూపనమద, మీగ్రహస్రధాన,
అసహనమునకు దుంప, గయ్యాళిగంప ॥

ఆమె కనుసన్న చూసెల వేమనృపతి
మెలగెనా - సరి ; లేకున్న, మెలత కనలు
చిచ్చునకు గ్రాగు ; నార ! కార్చిచ్చుపగిది
బగటనేచ్చ మగం, డీంటు బంటు సతికి ॥

అందములకుప్ప, బాల మేనత్త పేరి
దాల్చెదగినది ; - గుణరత్నతలియ, యామె
కిడని తొడవులు ; - తేనియ లొడియు నామె
పలుకు, మెత్తని మది నెచ్చెలులకు విందు ॥

ఘనుల తేనె బ్రాహ్మకమలాన గునిసినిగాడె
 గాంతిగల పేరు లెదను ద్రుల్లింతలాడె
 కర పొన్నుచ్చె లఘగులఁ జిందులాడె
 సుతిపురి బొల కిప్పించు వగుచుఁ దగుగు ||

౧౧

శేరికిరీటుముల చంకలు దీన్పు కుహలు,
 మేలి తెలిదామగుల సిరి నేలు కనులు,
 పసిడిచాచుల కెగులు వట్టు నొడిలు,
 క్రాలు బొలాగుల, ను దరి కంటిహును ||

౧౨

బొల పోయగ మమలస్వభానము గన
 సుందరీదేవీ చుచిని ససాయపాగాలు
 నిండుకొనె, పలకిన్నియ నెమ్మొగింపు
 నివితిచందురుడమ్మ భూధవునిసతికి ||

౧౩

వేకుకగ, మేసకోడలిఁ గూడి, యొక్క
 నాడు - అచ్చసగాయల నాడుసపుడు,
 రాణి, యుదలి బొలమ్మప్రజ్ఞఁ గాంచి,
 కనుక చెల రేఁగఁ గ్రీడ ముగించి యేఁగె ||

౧౪

తనదుమేనత్తి చిత్తవృత్తిమ్ము, మివుల
 దుష్టమని బొల మదికింతి దోషదమ్మఁ
 గడు సమాయికలకు నాత్మఁ గపటమున్నె ?
 'పల్లముననె కదా నిల్చు వాననీచు' !

౧౫

కనుబరిశ్రమచే నెట్టవడిన యతిని
 చనసబింబము వేసవీ బ్రస్ఫుటమగు
 కోకసదమట్లు కాంతులు గ్రుమ్మరింప
 కన్న లాతమ్మి రేకుల చెన్నుగాంచె ||

- ౬

కొదమ తొమ్మెద తెక్కల ముదలకించు
 వేతి నూనూగు మీసాని నీల దనకె
 ముసి సామ్రాజ్యపుం బ్రిడి యుగువోతె
 విస్తృతోరణకవాటము పెంపుగాంచె ||

- ౭

మోమునం గ్రమ్ము చెమ్మట బొట్టచాలు
 రిక్క పాచుని గూడిన చుక్కల్లు
 భాసిలగ ఆప్పలార్పక, బాల యతిని
 మురుపు చూడుకలతో ద్రావి మురిసిపోవు |

- ౮

అంతె, గ్రమముగ నామె హృదంతిరమున
 పొనియెడి బావన ప్రణమూకురమ్మ
 మొలకయెత్తి గం బెండ్లాడి వలమునేని
 తనకు దగుపతి యాతడే యనితలంచె |

- ౯

తాని, తనకోర్కి యాడేర గలుగుటట్లు ?
 తా బరాధీనము, స్వతిగ్రతావిహీన,
 ప్రాణి సూక్ష్మవశాననె పడియు సుఖము,
 అన్యవశమున దుఃఖమ్ము లడుగ నలెనె ?

- ౧౦

నిడద నింజిని కోర్కె ముందడుగు వేయ,
మునుకొనిన పెనుసిగ్గు తా నెనుకరీయ,
పెక్కుశంకలు ధైర్యమ్ము ప్రిదులఁ జేయ
నిక్కుదోషక మిపులఁ జింతిలె బాల॥ చంద

శని మనోరథ సాఫల్యమునకు నెదిరి
నాశ్రయింపఁగ వలయునో యరియఁజేసి,
గోమి నేయఁగఁదగునా తా నెఱుంగి పోక,
నివసములఁ ద్రోయుచుండ నాచుపిదమిన్న॥ చంద

అనిసంతిమ్ము గడచె, వర్షాగమంపు
వేళియుం దాఁచె, హేమంతి కాలు ముగిగె,
గాని, మేడపయిల గవాక్షమ్మునుండి
ప్రియునిఁగను బాలచూడ్కి మాతీసది కాదు॥ చంద

మధ్యకాలానఁ జనవేమ ముడలేర్పడు
కొలుపునం, గ్రింది నొకరుల్, గొప్పపదపు
లుది బిరుదులు రాజమాన్యతలు పెడిసి
పైపయికి నెగఁ బ్రాఁకి లాభములు గనిరి॥ చంద

నంచిన తలెత్తకయ, సదా వ్రాఁము, చమిత
సహనమతి, సత్యరతి, సముత్సాహనిరతి
గ్రాలు పోతిన, యందని మానిపండ్ల
కట్టసాచక రాజకార్యముల మెలఁగె॥ చంద

చోకదుల నెవరెవరి విజ్ఞాన మెంతో,
 మనరు నిజమగుల్, కల్గుల తెనరూ, తెలిసి
 భూవమమం పోక్కడ జూలెలు? 'నీకు పల్ల
 మొలుగు నిజ మీశుర జూలగు'నం చేద నవనాచు

సత్యబుద్ధి వ్రెనుదగి, సతిము నెనదు
 విధుల నొకవేర్పు వానికి నెచ్చిమిహను,
 గోడితిలలకు మోకాళ్ళి ముసలునెట్లు
 కుడిలులకు గల్గి గురియ నీ గుడ్డిజగము || ౧

౪

మీసయ్యై దురుదేశేమే నితాంత
 భాస్రకంబయి బాలకు బరిణమించె,
 నెలది జొట్టియ నేతిలో వితిగి పడియె,
 నిభవమున నామె పోతనం బెగ్గియూడె || ౨

కోడిసెట్టి వరుండ చేకూరుకతన
 బోల లోలోన నెంతయు ప్రమదమందె
 గాని మోసత్యమెఱుంగని రాణి, తనదు
 పట్టునెగ్గ నటంచు సంగరముగాంచె || ౩

స్వక్తిగత బుద్ధులగబట్టి పలువిధముల
 తలపు లొకవిషయాన నె కలుగు, గాని
 గమ్యమందింత భిన్నత గలుగసపుడు
 సబ్బరము గూర్చు, నై రాశ్య మతిశయించు || ౪

అచనిపతి మేనకోడలి కరణమిచ్చె
బొలకోటను;- బొలాంబ పంట పెండ్లి.
సుగనీదేవి నిర్భయము దొలగె,
బొల తిప్పెనుతోడ కేసె బొలకోట ॥ ౫౧

ఇట్లు బొలకోట కొమ్మలు పెట్టు గ్రామ
ములకుఁ బ్రభుడయి యేలుచు బోతాడె,
తిప్ప కేటెట లేనికిఁ గప్పమిసమ
నడిచి దదాజ్ఞల దలదాల్చి సుగుమడె ॥ ౫౨

అన్నివిధముల నాత్మకు హస్తములు
నయితోడగూడి దాంపత్య స్మరణ
నడిచె బోతెన, వారి ప్రణయము మోచి
దాయకములమ్య బూవును దావికోత ॥ ౫౩

పోతెనకు దనరాణియ ముఖ్యమౌతి,
చూమె నలహలం గొని రాజ్య మాతాడేలు.
వారు తమకన్న బిడ్డలపగిది బ్రజలు
గాంచుచుండిరి, కష్టముల్ గలుగకుండె ॥ ౫౪

రాణినుండిరి, వసియించు రాజగౌని,
కొండవీడుపురము, పాల కోటకుఁ గడు
దవ్వె, యయినను, బొలాంబ తాంచుబాము
పడగనీడను, దాఁ గప్పవలె, నసిగచె ॥ ౫౫

పాలకోట ప్రజల్ ప్రభుభక్తి కలన,
భోగ భాగ్యయు రాగోగ్యమోదవిత్తతి
బడసి, 'నిత్యకల్యాణము పచ్చతోన
ణముగ' సత్యంత సుఖజీవనముగ్గఁ గనిరి || ౫౬

నేర్పుమై రాజ్యపాలన నొప్పు తనదు
నాథునకు బాల 'తలలోని నాలుగు' యల్లు
న ర్తిలుట విని, యాతిన్వి భాగ్యమునకు
నుదిని నుప్పొంగెఁ తన వేమ మహిమహాలి ! || ౫౭

పాలకోట ప్రజా ప్రభుభక్తి సతఁడు
తనసతికిఁ దెల్పు, బైక సంతనముఁ గన్న
యట్లు, మోమున వినపునవ్వలర, నామె
వినియె, లోలోన మఃఖాగ్ని యినుమడింప || ౫౮

అగ్నిద్రోక్కిన క్రోతియొ, యావదిన్న
వ్యక్తియో యన నిలుకడవాసి, యకట !
'తా నొకటి మదిఁ దలఁచిన దైవ మొండు
నలఁచె గద' యని రాణ చింతను వహించె || ౫౯

బాలపేరిమి గుండెలో గాలమట్లు
దవిలి, తెవు లింత లేని వేదనను గూర్చ
న్బులే, నామె సంసార మేటఁగలుపఁ
బంతమున సుందరీదేవి పట్టువట్టె || ౬౦

శ్రీవిద లిరుపు రొకానకి యు రుచు నేరె
 బొలకోటను గల కొండ్లపైని నిలిచి
 ప్రాంతసీమలఁ బ్రకృతి సౌభాగ్య మును
 సంగవారులు మాటలాడుచు నుండు సేర ॥ ౨౦

అసమలావణ్య రేఖల, పెసలఁ గాఢజీ
 రుచు నిరుచుది యేడిల తెలుసు రుచుక పా ;
 ముద్దులొలికెడు నాయుమ మో మొక్కిరియె,
 వింతచే, జిన్నవోయిచు చేరుపు నోచు ; ॥ ౨౧

తదితరాంగన త్రిదశ నల్పిరి నయస్కం .
 నామె దాల్చిన యాభరణాంగిమలులు
 గొలి యవతి కామె దాసిగఁ బెలుపుచుండె
 నామె వినుచుండఁ దనప్రభృతి నాడునుడులు ॥ ౨౨

ఆ యిరువురఁ జిన్నది కఘానాంగుకి యగు
 బొల ; - పెద్దది చెలియయి నటలు సీత ; -
 నుదినిగలగి, వివస్థ మా నడుమెసంగఁ
 జేరితో, దేవి యిట్లని చెప్పుఁ గొడంగె ॥ ౨౩

భారముల నన్నిటను, రాజ్యభారమ కను
 మర్చరం, బదిపూనుట దుష్టంబు ;
 సతిదినము గట్టెల నోచి బ్రదుకువాఁడు
 గ్రామముఁజేరి సుంత విశ్రాంతిఁ గాంచు ॥ ౨౪

ఇసుమెడారుల వెన్నోత్త నైహోబువు
దాల్చి పయనించు లొట్టయి, దాసుకాపు
గజలు గమ్యసలముచేరి పాయంగలుగు
గాడి విడిచిన యెద్దును గనుచు శ్రాంతి ||

౬౬

గాజ్యభాగము నానాటంబుల ప్రసరి
వాని నహియించువాని కెత్తేని మదికె
గలంత గూర్పుచు క్షేణము గలుగజేయు
జీలయందెస హాయి నిచ్చి పునీను ||

౬౭

ఓసి. సతా! చేరీ! యిష్ట హాస్యమేలు
నీచలం గానలయు, గమనించి వినుము,
సాలకోట ప్రజాళికెంబడియ మొగు
గలుగనున్నది, దాని భోక్తావగును ||

౬౮

కొలుపు కూటమునకు నీన్న కొంపనీటి
గాజభగనుడొక్కడ పువచి ప్రభువు గాంచి
యిచ్చె మామేనమామ తొంబుచ్చెనంచు
బాబాకం, పది గోరవాగు చమన, వింతి ||

౬౯

నిత్య, మేలినవారు మన్నించి మాగు
నెల్లవిషయముల్ నలుకుదు, నీవెఱుగవె?
కాని, నిన్నటిలేఖలో గలుగు నాజ
ఇంచుకంతయు దెల్పుచై శేషము సతా!

౭౦

21

శ్రీమదలభాగవతే చక్రశాసితం -

వారి తానాతిహమః పశ్యదాగమయం -

కలః పరికిమహామర్గ ముపలబధి -

శ్రీస్వభావ్యం చిపవేమపిక్ష్య పృవతి -

20

గాఢోత్త నామహుని , భగవహుని .

శ్రీమతేని, భగవతేక్ష్య తానామ వేదం -

గాఢాత్తాప్యవిధైశ్వర్యములు సేవి -

కలమ గీవి చి, యిశునాష్ట నే మహుని -

21

నీపుపానిమ రాజ్యం నెలపుకొన్న

కాలకోట ప్రజల్ మమ్ము భగవంతుని

కలఃపగలు ! మా మెడల బిట్టి నిలగి గమయి

కొకని పోనిగవిల్లు బూనుకొనినట్లు -

22

చిశ్యసింహగదగువాని వినుచు కత్తి,

చిని నిజంబగు వార్తయు చెరికు నిట్టి

గాన, నీపట్ల, నీకమ్మ గాంచినంత

నిప్పుకియ, నీవొసర్పిగదగును నిల్లు -

23

ఇది కల్లయె, నిజమో, యని

మది నాలోచించుచూరకే కాలమ్ము

పనిలి చననీక, మఱుది

ముదియను తెగజూడు, కోటనున్న ప్రజాచిన్ || 24

చివరముల నిపుణులైన యేబ్రండుబంట్ల
వేగుసరికంపువాడ, నీ వీశునేర
దయయు దాక్షిణ్యమిసుమంత దలపకుండ
వారిచే బూర్తి సేయింపవలయుఁ బనిని ॥

24

అజ్ఞతుదముట్ట నెఱవేలు సంతదనుక
గెండవ చెవికి సోకనీకుండవలయుఁ
గడకు నీసతికేని సంగాతికేని

నీరహస్యమాడకుము, హుషారుసుమ్మ ॥

25

దీనినుల్లంఘనము సేయఁబూనునేడిలఁ
బాత్రమగుదువు మాక్రోధవహ్నికీపు ;
లొతియేగాక, రాజ్యముఁ బ్రాణవితితి
నోలుపోవుట నిజమనుకొనుము, కనుము ॥

26

మాప్రభుత్వానఁ గల తిక్కుమండలముల
జనులు చెల రేగుదురు వీరి సణపకున్న,
మొదలనే;- యిదియూహింపు; “మొక్కయపుడ
వంచరానిది మ్రానైన చంగుకొక్క!” ॥

27

ఓయి, మిత్రమ! వినుము, ముఱొక్కమాట,
‘గోటబోయెడు పనిదీర్ప గొడ్డలేల ?’
కనుక, గొఱవిని దలగోకికొనక, మాకు
వేడ్కనలుపును, యిటు చినవేమ నృపతి ॥

28

స్వామియాజ్ఞను, ఈరీతి వల్లభుండు
చదువుచో గూఢముగ బొల యది గ్రహించి
యమితచింతాకులిత హృదయమున, 'నకట !
కంచెయే చేను మేయునా ?' యంచుపగచె ॥ ౮౦

౬

'అప్రభుం, డిట్టి కఠినతరాజ్ఞ, నేల
యిచ్చె' -నని మది శంకింతువేమొ, సీత !
సుందరీదేవి మూపై ససూయ గలది
కానఁ దనపగ సాధింపఁదలచె, నిట్లు ॥ ౮౧

మాప్రభుత్వాన సుఖముమై మనెడుప్రజల
సితగతులు విన్న, సుందరీదేవి శ్రవణ
కుహరముల కవి ముల్కులై యహరహమ్ము
హింసఁ గలిగింప మాప్రజ నేఁచఁదలచె ॥ ౮౨

'పాటుకుదప్పెఁగదా' -యని మురియుచుండఁ
బిడుగుపాటుగ రాజాజ్ఞ వడియె నెత్తి,
'నీడదొరకెఁగదా' యని తాడ్కికింది
కరుగఁ దానిఫలము నడి యగిలె శిరము ॥ ౮౩

'ఎచటికేగిన నాపద లేల తప్పు
భాగ్యహీనుల' -కని బుధుల్వల్కుపలుకు
వితయగునె ? కానిచో, గొండవీడదేడ ?
పాలకోట యిదేడ ? యీపాటులేడ ? ౮౪

పాడిదప్పని యేలినవారు ప్రభుని
 చూసఁ దలఁదాల్చుటే ధర్మమైన - మాకు
 శాశ్వతాపయశము దీన సంభవించు
 సరకమునుగల్గుఁ, దలయెత్తి తిరుగనగునె ? ॥ ౮౨

ఒనరుపఁగరా, దొసర్పక యుండరాదు,
 కనుక, నిది 'ముందు గోయియు, వెనుక నూయి'
 యన్నస్థితి యయ్యె - నీ సమయంబునందుఁ
 దోచె నామది నొక్కయూలోచనంబు ॥ ౮౩

లేఖలో విషయమ్ము లేలిన ప్రభువులు
 చెప్పకయ, నాకుఁ దెలియుటచేతఁ, బొల
 కోట వాసుల నెల్లర ఘోరనధకుఁ
 దిప్పి, మసఁజూచు తెంతయుఁ దగవుగాదె ॥ ౮౪

ఇదిగో ! నాయంగుళీయక, మిది గ్రహించి
 కొండ దిగిపోమ్ము, మాసాలకోటపురికి,
 సచటఁ జదుకములన్నిల్చి, యందఱకును
 వినెడుగతి బిగ్గఱగ నిట్టులనుము, సీత ! ॥ ౮౫

“రాణి బొలాంబ యీనగరమ్ము పదలి
 పోయి, మిమ్ము యోజనముదూరమున నొకింత
 కాలము వసింపఁగోరె, మీమేలు నెంచి,
 కానఁ, బ్రాణాల నాసింతురేని చఱుఁడు ॥ ౮౬

ఇచట మీయిండ్ల ధనధాన్యనిచయమెల్ల
గడు సురక్షితముగ నుండుఁ గాన, రాజ్య
మాన నోడలఁదాల్చి వేగాన మీర
లరగడియలోనఁ బురినుండి యరుగవలయు” ॥ ౯౦

అందు బిగ్గఱగాఁ జాటి యంగుళీయ
కమ్ము నానవాలుగఁ జూపు, కష్టనునక,
ప్రజలఁగానంగ, ధర్మసంరక్ష సేయ
నెట్లు తగునట్లు లొనరింపు, మిపుడ చనుము ॥ ౯౧

బాలమాగాణి తనచేటిఁ బంపి యిట్లు
కోటలోనికిఁజ నెఁగాని, గుండెబరువు
శీలఁగదయ్యె ; నెడంద యుయ్యెలవిధమున
నూఁగఁదొడఁగె, విచారముల్ రేఁగి కలఁచె ॥ ౯౨

2

బాలసూర్యుని లేయెండ మేలితెఱుకు
సకలదిశలకు జేగుఱుచాయఁ బూయఁ
బ్రాణులరగంట, తెక్కఁచప్పట్లఁ బులుఁగు
లలఁతినగవునఁ బ్రసవము లరయఁదొడఁగె ॥ ౯౩

లోక బాంధవ మృదుక రాస్తోకసుఖులు
తీవ్రకిరణోష్ణహస్తాల దిగులుగనరె ?
పోతరెడ్డి యేల్బడి నెమ్మిఁ బొదలు పొను
లల ప్రతాపుని పీడల నడలురీతి ॥ ౯౪

కఱకఱ భానూదయమగు

సరి, కావేమావనీశు సైనికవీరుల్

కరవాలశూల ముఖపరి

కరములతోఁ బాలకోటఁ గడువడిఁ జేరెన్ || ౧౦౭

మందునకుఁగూడ నొకఁడేని మానవుఁడు

గానరాకున్న వార లక్కజమునఁగి,

మాయురే! యిదియేమి య్యాయ? మిదట

నొక్కపిట్టయు మెలఁగ, దీక్షక్కదేమొ? || ౧౦౮

పతి మనల నిటు శోధింపఁ బన్నె నేమొ?

పోతరెడ్డి యొనర్చిన మోసమేమొ?

ప్రజలె యిగుట్టు మును బసివట్టిరేమొ?

అడవియో? యూహ? యేమిగారడిమొ యేమొ? || ౧౦౯

అనుచు సాయుధపాణు లాయధిపుబండ్లు

వాడలును, దోటలును, నొడ్లు, మేడ, లిడ్లు.

సండుగొందులు, వీధులుఁ జదుకములును

వేయికన్నుల నెల్లెడ వెనకిచూడ || ౧౧౦

ఒక్క తెలుపున, నొకపజ్జ, నొక్కమగున

యగపడియె వారి, కాయమయండ కరిగి,

తెలిపి రామెకు రాజాజ్ఞతీరు వారు,

కాని మఱుమాట వల్కదా కాంత సుంత || ౧౧౧

బెదరించియు, నదలించియు

ముదలించియు నుత్తరమ్ము వొండగలే, కా

మదమత్తులైన సైనికు,

లదయత నాపడఁతి యుత్తిమాంగముఁ ద్రుంపన్ ॥ ౧౧౧

నిగిరిపడియెఁ దల దవ్వసఁ

దెసి కూలెను మొండెముగ బృథ్వీపయి, నిటలున్

మగఁటిమిఁ జూపిన జోడు, ల

రగిరి వడిం, గొండవీటి తేనింగనఁగన్ ॥ ౧౧౨

రాణిచూసతిఁ దలఁదాల్చి ప్రజలనెల్లఁ

బట్టణమునుండి యనిపి, తిత్పాణసమితిఁ

గాచు పూనిక మెయి శత్రుగణము, దన్నుఁ

జట్టుముట్టిన నులుక దాశూరురాలు ॥ ౧౧౩

“దేవి కాపద యేమైనఁ దెచ్చునేమొ

గుట్టుబయలైన” - నని, వారు గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి

యడుగఁ, గలఁగక, జంకక, యళుకుగనక,

యధరమేనిఁ గదల్చ దాయతినమిన్న ॥ ౧౧౪

తనమ ప్రాణాపదయు నింతి దలఁపకుండ

రాణి శాసనమును స్వధర్మమ్ముఁదీర్చి

శాశ్వతయశశ్శరీరము సంతరించె

సీత, యామెకు సాటులౌ చేటులెవరు ॥ ౧౧౫

౮

పాలకోట నొకానొక పడతి తప్ప
నెరులేకుంట, నరవధ కెడములేక
పోయె, - ననివిన్న సుందరి పొగిలెమిగుల
దసదు పాచిక పాటని తం తెఱింగి ||

౧౦౬

దారదుర్భోధచే దాను ఘోరమైన
'హుకుము' నిచ్చి పశ్చాత్తాప మొందుచున్న
వేమపతి, సహృదయుడు వివేకి, గాన
దారుణము జరుగమికి డెందమున నలరె ||

౧౦౭

పాలకోటను బాలయుపాయకలన
బ్రజలు కరివాలధారల పాలుగాక,
ప్రాణముల గాచికొనిరని ప్రభుడెఱింగి
మేనకోడలి ప్రతిభకు మెచ్చికొనియె ||

౧౦౮

అకలుసాత్ముల కిన్క తృణాగ్నియట్లు
బగ్గుమని మండి తొలుదొల్త, బ్రశమనంబు
నందు వెంటనె, యిది నైజమగుట, వార
లాత్మ నమిత పశ్చాత్తాప మందుచుండ

౧౦౯

ధారుణీపతులెపు 'డొత్తువారిచేతి
బిడ్డలు' - గనుండక, స్వచిత్తవృత్తి యెట్లొ
యట్లువోనక, తమ మంత్రులనుభవజ్ఞు
లిచ్చు సలహాలబడి రాజ్యమేలడగును ||

౧౧౦

సమ్యగవిచారితాత్మాపచారమునకు
 లజ్జనడి, వేమనృపతి, కళంకమెడలు
 మార్గమెట్లని యోచించి మంత్రితోడ
 సపకృతి సహింప బొలాంగి కంపెంగమ్మ || ౧౧౧

అంతియేగాక యాతడసర్వముల
 తిళుకుఁజెక్కడవుంబనితనము గలుగు
 ససిండిబొమిడిక మామెకుఁ బంపెఁ బ్రేమ
 మెసంగఁ గాన్కంగ, సుగదిరి యుడంగలంగ || ౧౧౨

మామవగపిన యాబహుమానమునకు
 నాత్మఁబొంగక బాల, 'యిల్లలుకఁగానె
 పండువగునొక్కొ?' - సుగదిరి గండుక పై
 జగుచునుండంగ నాప్రజ హాయి గనునె? || ౧౧౩

౯

అనుకొనినయట్ల తదభాగ్యమున నెసంగె
 బాలకోట ననావృప్తి, పైరులెల్ల
 నెండ, పైరుల కడుపులు మండిపోయి
 పండిధాన్యాలు బొట్టల నిండుకొనియె || ౧౧౪

తెవులు గొంట్లెరి ప్రజలెల్లఁ దిండిలేమి,
 నెమ్మగుూళ్ళయ్యెఁ బనులు గ్రాసమ్మలేమి,
 మెలగుదార్లయ్యెఁ జెఱుపులు జలములేమి,
 ప్రభయడఁగెఁ బాలకోటకు వానలేమి || ౧౧౫

దుర్భరమౌమదినములు దొలగిపోయి,
 కడుసుభిక్షముమై దేశమడర, వరుణ
 జపములును, యాగములు శివార్చనలుభక్తి
 బొసరిచిరి బాలమాంబయుఁ బోతరెడ్డి || ౧౧౬

సరసముగఁ దిండి గింజలు దొరకునట్లు
 బీదలకు గంజకేంద్రాలు వెలయునట్లు
 నీటిసౌకర్య మెల్లెడ నెసఁగునట్లు
 చేతనైనంత కృషిసల్పఁ బోతరెడ్డి || ౧౧౭

అట్టియెడ వేమనృపతికి ముట్టజెప్ప
 కప్పమునకేని పన్నులు గట్టలేని
 రైతుజనమును బీడింపరామి నెఱిగి
 మెదలకుండఁగఁ, గప్పంపు ముదల దూకె || ౧౧౮

చాలకోట పరిసీతుల్ ప్రజల వెతలు
 నున్నదున్నట్లు పతికిఁ బోతన్న దెలిసి
 'కరుణమన్నింపుఁ డీసారి - కప్పమెల్ల
 ముందఱే, డిత్తు'నని పంపె నుత్తరంబు || ౧౧౯

దానిఁగని యేమిసేయఁ బాల్వొని ప్రభుఁడు
 మత్సరగ్రస్త సుందరి మంత్రకలనఁ
 "గట్టవలెఁ గప్పమెప్పటికంటె నధిక
 మని విధించి వసూల్ సేయఁ ననిపె బంట్ల || ౧౨౦

ఆదురాగతమరసి బొలాంబ, రాజ
భటుల రావించి, కప్పము బదులు, దనకు
మామ కాన్కగ నిడిస యాహేమమకుట
మొప్పకొనునట్లు వారిచే ద్రిప్పగొట్టె ||

౧౦౦

ఆమెచేతకు సుందరి యాననమ్ము
గత్తివాసుకు నెత్తుచుక్కయును లేక,
వెలవెలగబొత్తె, సతికిఁ గోడలె సుబుధ
గజపెసని వేమభూపతి కనుజెలుగ ||

౧౦౧

వీరాలాపము

(నాలచంద్రుడు — తనతల్లి - విశ్వాత్మతో :—)

ఆలగబం, దరివర్గ నిర్దళన వి
 ద్యాప్రాప్తి యేపార, దో
 గీలా లాస్య విలాసము ల్నెఱసి, పే
 ర్మిక్, శత్రురక్తాపగణ్.
 చాలు గన్నియ నోలలార్పఁ జనుమన్,
 నంశ ప్రథన్నిల్పదున్,
 జాలి బొందకు మమ్మ! వీరననితా
 సద్గర్మ మూహింపుమా ॥

౧

వీరుల మాయోనం గలుగు
 బీరము; నేర్పును, నస్త్రవిద్యయున్
 నేరని బాలకుండని గ
 ణించితి వేమొకొ? వెత్తితల్లి! బల్
 కాఱిపవి దహించు నన
 లంబుకణం బదియెంత? నాదుదో
 స్సారము ముందరన్ నిలున
 శక్యమె? వైరులు, జీవముండంగన్ ॥

౨

భక్తువు లీ వెలుంగని వె ?

అల్లికా ! ప్రాకృత భామలబలెం
గూర్చి యవారి నాపయిని

గూర్చితి, ధైర్యమునన్ మహాసమి
త్తిర్యమునం, దఖండజయ

కౌరవమందగ నాశిష్యముల
మృర్మిలీ దద్బలంబున సు.

రాసురు లడ్డిన నోర్వజాలుదున్ ॥

౩

గాంధారీయులు దల్లడిల్లె, గృపుకు

గంపింప, శల్కుండదన్

బంధు పేమన్ గనన్, గురుండలర, స

శ్వశామ ఘూర్ణిల్లె, దా

సంధప్రాయత నుండ సౌబలుఁడు, బా

యంగర్లు, డీసుంగొనన్

సింధూర్వీపతి, పోరు క్రీడి కొడుకున్,

నే మించెదం జూడుమా ! ॥

౪

మాంధాత్రాది మహీశులీధర నధ

ర్మంబూడ్చి, లోకాళి ని

ర్బంధంబు ల్లోలగించి, వైరిభుజద

ర్పశ్రీనివారించి, స

త్సంధాచాతురి యేర్పడం గ్రతుసహ
 సంబూని, తా రీచతు
 మ్మంధి ప్రావృత ధాత్రియేలిరి యశః
 కామాత్ములై కారోకో! ॥

౫

గారాజల్ పదునల్వరుం దనుపులక్
 రక్షించుకోజాలిరే?,
 స్వారాజ్యంబున కేగకే నిలిచిరే?
 పట్టుక్రవర్తుల్ భువిన్
 వారల్ నెక్కొనఁజేయరే? నిజయశో
 నలుల్ దిగంతంబులన్,
 సారాపేత శరీరముల్ దిరముతే?
 శౌర్య ప్రథల్లెనివోక ॥

౬

అజమదారివీర సము
 దార భుజాబలమోర్చి స్వీయని
 భ్రాజితశౌర్య సంపద, న
 రాతి చమూతతిఁ గూల్చువాఁడు, ను
 శ్రేజితరాజయోగమున
 దివ్యగతిం గనువాఁడు, బాత్రు, లా
 రాజిత మోక్షలక్ష్మిపరి
 రంభణ సౌఖ్యరసానుభూతికిన్ ॥

౭

రసనద్యాగ్యము లెండమావు, లసపుం

బ్రాయంబు గ్రీసిడ కీ,

డసమానాంచిత భోగపాళి కరిక

ర్ణాంతాతి చాంచల్య, మీ

యసువుల్ బుద్బుదతుల్యముల్, దలఁప దా

రాపత్యముల్ సంకెల్ ;

ప్రస్ఫుతఖ్యాతియు, శౌర్యమే నిలుచు గ

ల్పం బంతమా నంతకున్ ॥

౪

సమయం బెప్పు ఘటించునో, యరభుజా

సంరగభదావాగ్ని నే

శమియింపం గొరకొంటకం, చనయమున్

న్వాంతమ్ము నం దెంచుచో

సమరం బబ్బెను మత్తురా సుకృతిలే

శస్థూర్తి నిన్నాళ్ళకుం,

గమమే ? నే వెనుదీయు టిట్టి సరివా

ర్నన్యంగ వీరప్రసూ ! ॥

౫

పలనాటం గల వీరులం బ్రథముండై

భౌసిల్లు బ్రహ్మయ్యకుం,

గులశీలాంచిత యైతమాంబికకు సూ

నుండై న నాయట్టిడున్

గల నన్ను నెనుదీయఁగాఁ జనునె?, ప్రా
ణంబంత తీసానె?, యీ
కలఁతన్ నీడుము, పెండికంపు నటువే
డ్కొం బంపు, నన్ బోరికిన్ ||

౧౦

నెతలం బొందకు మమ్మ! కెల్పుఁగొని, వే
వేగన్ భవత్సూతి, నీ
మతికె న్నోదముఁ గూర్చునమ్మ! స్నుషయా
మాంచాల డీల్వడ్డ, నా
తత ధైర్యంబును గొల్పుమమ్మ! భగవ
త్పదాబ్జముల్ నమ్మి, స
మ్మతి నాశీస్సుల నీయవమ్మ! కడుఁబ్రే
మన్, మ్రొక్కెదం దల్లిరో ||

౧౧

(గృహలక్ష్మి — 1952 - జనవరి)

హెచ్చరిక

కొలుతు సవరసము లొలుకఁగఁ

బలుకు, చలంకృతులమెఱసి బహులలిత ప్రే

డల నృపుల మదుల దొంగిలఁ

గల ధన్యను, సుకవిమాన్యఁ గవితాకన్యఁ ॥

౧

ప్రయిలోడక భయమందక

సయగారితనంబు వెలయ నానాధగణీ

దయితుల సభలను నృత్య

క్రీడలొనరఁ గవితృకన్య కీర్తి నహించున్ ॥

౨

చుఱియుం బ్రాసముఁ గూర్చుమాత్రఁ గవియో ?

మామాత్రపుండెల్లి, యీ

క్రీడి యం బ్రహ్మల కుండచెందఱి - కటక్

శ్రీ వేంకటేశ్వరీ సూ

నృత; మాతీరు కవీంద్రులే ఋషులనన్,

విజ్ఞోత్త మాదిష్టముల్

విత్తలైసం జగముల్పడంకవాకొ ? దే

వీ ! యాంధ్ర భాషారమా ! ॥

౩

‘కవితము సెప్పగల్గు’—మని

గ్రామము గ్రామము చుట్టిచుట్టి హే
యపు నరపాళి కాశువుల

టంచరగానికి నాఱుపద్దెముల్

దెవతెవ చెప్ప నాకుకవి

దేబెలకెల్లను జెంపపెట్టిడున్

సృపతిసభావిహార సుక

వీగద్ర కృతీందిర సారెసారెకున్ ॥

౪

చీకొట్టల్ గురియించు లోభులిడఁగాఁ,

జేకొన్న సాల్వల్నగల్,

గోకల్ షోకులజోకుతాఁ ; బతకముల్

గోరాడ్విభూషాంకముల్

గోకొమ్మంచు మహేశ్వరుల్ సిలిచి యీఁ

గూర్చిం సమార్జించు వ

స్త్రాకల్పంబు లనల్పముల్ పతిక ము

ఖ్యంబుల్ సుకీర్త్యంకముల్ ॥

౫

భిక్షించి తెచ్చికొనియెగు

రక్షణపురేకు లాభరణములు సాల్వల్ ।

కుక్షింభరతం దెలిపెడు

లక్షణములు కవిత కవ్వి లక్షణములొకో ;

౬

కవితాకుమారి! నీ నవివేకి వైతివే?

నుడివినంతన వచ్చి నోటదక్క?

బిరుదమా! నీవిత పేలవం బయితివే?

పిలచినంతన వచ్చి పేరి నెక్క,

జెండ్రమా! నీవు బీరంబు ఏడిశే?

యడిగినంత వచ్చి యడుగుదొక్క

నాలువా! నీవేమి చాకింటి మడతవే?

తలచినంతన వచ్చి తలనునిక్క.

ఘోషాడిచిన ముక్కలేనట్టి వార

లెల్ల భాషా మహాదేవి నేడిసిప

గవులమని లేచి యరుదెంచు కాలమందు.

గోవిదులు కవులొట సిగ్గులకుఁ జేరి ||

2

“అభినవ వ్యాసాంక మందవచ్చునుగాక

బహుపురాణాఖ్యాన పటిమ మీడ!

వ్యాఖ్యాతి చక్రవర్త్యాఖ్య గల్గును గాక

శబ్దభావజ్ఞాన శక్తిమీడ?

కవిసార్వభౌమ విఖ్యాతి యబ్బునుగాక

కిండిమభట్టు నోడించు మీడ?

గండపెండారంబు గాల వెల్గునుగాక

నవ్యప్రబంధ సుధాన మీడ

“పట్టి డబుడక్కి వేసాల నశ్యమగునె ?

పాండితియు” గవితయు నెట్టివానికేని,

రెండునుం గల్గి నృప, బుధా ఖండలులకు

వేడ్క- బుట్టించు కవులకే, బిరుదులొప్పు || ౮

“కవిసార్వభౌముడ౯ ఖ్యాతి నాటికి నేటి

కగు నొకనికె రెండవతిని కగునె ?

శబ్దశాసన సదృశంబు నాటికి నేటి

కగు నొకనికె రెండవతిని కగునె ?

కవితాపితామహ ఖ్యాతి నాటికి నేటి

కగు నొకనికె రెండవతిని కగునె ?

సహజపాండిత్య ప్రశస్తి నాటికి నేటి

కగు నొకనికె రెండవతిని కగునె ?

“నేటి కవులేడ ? యేడ యానాటి కవులు !

వాసుదేవాఖ్య యున్నంత బొండ్రికుండు

యదుకులుండోనె ? కవులార ! యదరిపడక

‘నక్క-వాతల కత’ మదిం దలపు డయ్య ! || ౯

“పరిణయసభల, గర్భాధాన తల్పంబు

కడ, నామకరణంబు నడుచుచోట,

రాజకీయోద్యోగి రాకపోకలు సాగు

పట్టున, సరసిక ప్రజలయొద్ద,

మేజువాణీ చెంతి, రాజపీఠము పొంతం,
 జట్ట నిర్మాణంపు సభ్యుసరస,
 సంగీత హరికథా సందర్భములయందు,
 గాటిలో బీనుగు కాష్ఠము నెడి,
 “నెల్లయిక్కల నీవయై యెప్పువేల ?
 పద్దెములతోడ నీపని పాడుగాను !
 కవితకుం బెద్ద లిడినట్టి గౌరవంబు
 గంగపాల్సేసి తక్కటా ! కవికుమారు !   ౧౦

“గొప్ప యుద్యోగముల్ గోరిన సమయము,
 దధికారి జనముల యండ కంపి,
 కాసువీసముల కేకారిన యదనుస
 సిరి గల్లు లుబ్ధుల చెంత కంపి,
 ‘సర్దిఫీకేట్సు’ గాంచంగ నెంచి నష్టము
 పలు దొడ్డవారల పజ్జ కంపి
 యింటి బత్తెము గడియింప బూనినతిత్తి
 నరసిక పశువుల సరస కంపి
 “కనబడిన యెల్లమనుజుల కడకు నగపి
 సారమును జంపి కవిత బజారిజేసి
 రకట, యీనాటి కవు, లిక నామెపెక్కు
 వ్యాధులకు బాలువడి కుందు టబ్బురంబె ?   ౧౧

‘చకచకఁ జెప్పుదు’—మని యే

కొకిలికి యల్లికలొ నాల్గు గూర్చిన సరియా ?

సుకమియనిచో మది, కవి

“తొకడా” పద్దెములె వానితోఁ బనియేమి ? || ౧-

రాశించ, విలసిల్ల, రంజిల్ల, భాసిల్ల,

దీపించ, గ్రాలంగ, దేజరిల్ల,

నెలమి, నెమ్మిని, గూర్చి, నింపుఁ కెంపెసలార,ఁ

జెన్నలరారఁగ వన్నెమిఱ,

ముదమెదఁ బొదలఁగ, మోదంబు గూడంగఁ,

బొరయంగ, వజ్రలంగ, సరగ, మించఁ,

నెమ్ము, ననారత, మెతులితిము, సశంబు,

నమరి, సిరులుగుల్క, ననువుగ, వెసఁ,

జెలువుగ, నలువుగఁ, జెలఁగఁగఁ, దలఁపఁగఁ,

బొందుగ, నెఁయంగఁ, బొలుపు, పేర్చి,

సరయఁ, దగ, రహ, తినరఁగ, నల, కచంగ,

కొగి, మజిఁలు, నెంచఁ, జూడఁగ, నొప్ప, నొనగ,

లలిని, మానుగ, వెల్లుడుగ, నలరఁ బరఁగ,

ననకివుల కఱఁతగట్టి లీ నాఁటికృతుల || ౧:

కొడు ముక్కల శెడ్డ గాజియు,

బెండబంక సమాసముల్,

మొండి సంధులు, మిట్ట పల్లవు

మోటుదారుల శయ్యలు.

గుండె గాల్చెడు పాకముల్, చవి
 గూల్చునట్టి రసంబులున్
 మెండు; కొంచటి నేటి కైతిల,
 మెత్తురే యవి పండితుల్ ? ॥

౧౪

ప్రాసముల్ యతులు వ్యర్థపదాలి పద్యంబు
 లను బొట హేతువు లను నొకండు,
 చచ్చు పురాణముల్ సాలించి ఖండకా
 వ్యముల రచింపుఁ డంచును నొకండు,
 పాత లక్షణముల వంకఁ జూడక గ్రామ్య
 మును నాదరింపుఁడం చనునొకండు,
 మునుపటి కృతుల నేడనొ దొరిలిన గోస
 మును గని యదిలక్ష్య మనునొకండు,

ఇట్టి వివరీతభావంబు లెన్నియేని
 యుబుకుచున్నవి నవ పండితోత్తములకు
 మనములం, దిఁక నెట్లు వాఙ్మయము బ్రదుకు ?
 దెలుగువారల యశమెట్టి తేజరిలు ? ॥

౧౫

వృత్తియా ? కడుపునింపికొను దేవిరిగొట్టు
 కవులనోళ్లను బడి నవయువృత్తి,
 రీతియా ? భావాతిరిక్తార్థ విజ్ఞాన
 భరితమా శుష్క కావ్యములరీతి,

గుణమా ? విలక్షణోల్బణ పండితమన్య
 దుర్గామ్యవాద బంధురగుణంబు,
 లసదలంకారంబులా ? యపారాది సాం
 కర్యశోభతె, యలంకారవిధులు

అలవడియె గాన్యరమకు నేడబ్బరముగఁ
 భూర్వదౌర్ధ్రము నశియించె, బోయె బలము,
 బక్కిచిక్కిన, దిక్, మీరు ప్రాజ్ఞులార !
 లెండులెండు, చికిత్స సేయుండు, వేగ ॥

౧౬

(‘త్రిలిప్త’—గజతోత్సవ సంచిక : 1940)

కృతజ్ఞత

చిత్తూరు మండల — గాష్టీయోపాధ్యాయ పండిత సుమనస సంఘ సంచను వార్షికోత్సవము—21-12-52 ఆదివారము నాడు తిరుపతి పురమున జరుపబడినది. సాయంత్రము 2 గంటలకు ఉన్నత పాఠశాలాధ్వనమున — శ్రీ యు మొర్రంరెడ్డి, బి.వి. బి.ఇడి—గారి అగ్రాసనాధిపత్యముక్రింద శ్రీ వేంకటేశ్వరగోన్నత పాఠశాలాధ్వనమున సభ సమావేశమయినది. చిత్తూరు మండల పండిత ప్రముఖులును, మహాను, కడప—మున్నగు ప్రాంతములలోని విద్యవ్యవస్థలును, శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్య కళాశాలాంధ్రాధ్యాపకులు పెక్కిరిండును, న్యాయవాదులు, ఉన్నతోద్యోగులు మున్నగు పౌరవ ర్జుల సేవలును సభ నలంకరించిరి. ఆ సభాముఖమున “విద్య తక్కిన భూషణ” బిరుదునుతోను, మహానుభవులతోను సత్కరించిన సందర్భముం బురస్కరించికొని కృతజ్ఞతా సూచకముగా సక్రమ సద్యములు జరిపించితిని.

దేవా వేంకటశైలరాట్నదన, నీదివ్యప్రభావోన్నతుల్
భావింపక గమలాసనాభవదిశాపాలాదులే చాల రిం
తే, నర్ణింపగ నింక నాతిరమే? త్వన్నిర్వాహకాదుల్య దృ
క్ప్రావీణ్యంబున నితవాడనయితక, స్వప్రజ్ఞ గాదింతుక॥

నీనెలకొన్న తేత్రమున నీదగు సన్నిధి బండ్లితుల్ కపుల్
జ్ఞానధనుల్ హితాగ్రణులు సత్కరుణం బరిషత్తుగూర్చి, స
న్మానముపేర నాపయి ఋణంబిటుమోపిరి, దీనిఁ దీర్చగా
నొనె? యికెన్ని పుట్టువులకై నను నాబరుసే వె పూనుమా ॥

తానధికుడంచు నెనడను?, 'తాడిదన్ను
వానిఁ దలదన్నువాడు లోకానంగలుగ

నన్నుమించు బుధులైక్కురున్నచోట
సత్కృతులుగాంచు లే నదృష్టంబగాదె॥

‘గురుపదోపదా’ పద్య రత్నహారము

- క. గురునకు సవత్కవితా, వరునకు ‘సైహూ చక్రత్ర’ వరుసుకృతి సుధ,
నరునకు వేదాంబుధి హిమ, కరునకు గరుజాకరునకుఁ గై మోక్షులివే !,
- క. వేదం బభి వర్ణించుటె; వేదాన్వయ జనితుఁగూర్చి వివరించుట లీ,
సాదృశ్యమును లెఱుంగుట, కాదునుడీ ! స్వానుభవము గాననికరినకా,
- క. నాగురుఁడవని వచింపఁగ, నే గర్వింఁచెదను గాని నీశిష్యుఁడనం,
చాగఁబ్బొక్కిగఁ బూరికిగఁ, యోగింపదు జాతకమ్ము యోగ్యతలేమిన్,
- తే. సత్యముగ నీవు పుంరూప శాగిదాల, లామ వే; సందియములేదు; లాతులెట్లు,
వాకొనిన నేమి? నీమృదు వాఙ్ముఖము, జడమతిని నేని జుఘాలకాశ్రి సేయు.,
- సీ. ‘కౌశిక’ నామ విఖ్యాత విచగ్ధక వ్యాసమ్ము లెవని ధీవైభవమ్ము,
‘కుందమాలా’ ద్యనే కోర్కొంభ నిర్మాణ మెవ్వని కవితకు హేతుభూత
‘మామూయ నిలయ’ గ్రంథాగార నిర్మితి కెవ్వని పరిహిత మేడుగడయు
తెలుగుసాలాన నల్వలకుల నెవ్వని పలుకుబోకడ పెద్దపంట పండు
నుఱియ, ‘గోమాయ’ పాదు లేగురుని శిష్టమార్గదర్శకతకా యశోమహితు
లయిరి.
- జుట్టి చుగ్గురు ముని నేరభినుతింతు నెంతో వేదయు వేంకటకృష్ణ శక్తు.
- సీ. చదువు చెప్పటెగాక సన్నిహిత్తుల నేర్పి శీవితమ్మును మార్పుచేసె నెవఁడు.
కవితయుండేగాక కడు గాజకీయ వైతవ్యమ్ము గల్పించి తనరె నెవఁడు
యైహికమ్ములెగాక యాయుష్మికమ్మును మూలమ్ము బోధింపఁ జాలె
నెవఁడు
కర్పూరడే యనిగాక చెలికానివలెఁ జూచి బహువిధమ్ముల సాయపడ్డె
నెవఁడు

పనితనమ్మున నాహారవాదములను శాంతముగఁజెప్పి సవరింపఁ జాలెనెవఁడు
వానినుతియింతు వేదాన్వవా మవారిధిందు మధుగు వేంకట కృష్ణశర్మ.

‘రాయలసీమ’యే రితనాల గడ్డని పూనిపల్కుఁగ హేళునైనవాఁడు
‘రాయలసీమ’యే ప్రాముఖ్య కవులకాష్ఠానమంచని పల్కుఁచుగినవాఁడు
‘రాయలసీమ’యే మాయస్మృత్యులు లేనిదగచని చూపవైనవాఁడు.
‘రాయలసీమ’యే గ్రాంథిక భాషల కాలవాలస్మనఁ జూపవాఁడు
మతియు ‘రాయలసీమ’యే మాటలందుఁ గాక చేతలఁ జూపునాఁ గ్రామ
వాఁడు

సకల సద్గుణ సంపన్నులైనవాఁడు కృష్ణశర్మయే ముహూటికిని నిజమ్మ !

ఓ. సాహితీ విద్యార్థిసమితి కెవ్వనియిల్లు తఱితేని విశ్వవిద్యాలయమ్ము
రాజకీయమ్ము నేర్వంగ నెవ్వనియిల్లు ప్రభుత కాసన సభా ప్రాంగణమ్ము
తీఱని సందియాన్ దీగ్ధ నెవ్వనియిల్లు కొండాడఁ దగివట్టి గురుగులమ్ము
పటుతరాస్తికృ భావమున కెవ్వనియిల్లు భూమి స్తవ్యమైన దేవాయితనము
తెలుఁగుఁడనమునఁ బసమించు నెలుఁగుఁగాంచి పంటపొలముట్టులుండు
నెవ్వని యిల్లు

కొలుతు నాయంటి వాని నుద్దగున రేబ్బు నెపుడు వేదము వేంకటకృష్ణశర్మ.

సీ. నిశిత విరుగ్గినా నిపుణులఁ జూచించి మంచి ‘హైకోడ్డు’ వేయించినావు
శతకవాఙ్మయములలో నతిశయమ్ములు నూసి ‘పంజాబు మెరులట్లు పర్వనావు
నేతైనకావేరి ‘వాటరు ఘాట్లు’ చాదిరి వాగ్విమర్శనలో జూపినావు
కవిత్వలో బహుముఖకావ్యముల్ గిచ్చియించి ‘తైట్రానాసు’ను దలదాఁటి
నావు

ప్రబలనిష్ఠాతపద్యావళిబలతము మేటి ‘మెట్టూరి డా’నుయి మెలఁగినావు
నీమతిమ్ము విశాలాంధ్రభూమి సుమ్ము వినుతియిది గాదు ముహూటికిని
నిజమ్ము॥

అ॥ ఒకటి రెండుగావె యోచుబ్బ! నీవెన్ని పదమహితులు కృతులు వ్రాసినావు
నీదుకలముగీటు నిద్రాణజగతికి సుత్తివేటు పైన కత్తిపోటు ॥

తేనె సోనలు

క. కార్వేటి నగరరాజ్యపు పర్యందు సభాంగణమునఁ బండితపదవీ

పూర్వయశోనుండితులగు సర్వజ్ఞుల మియునునుతి సలుపంగలనే ||

క. గురునినుతించుట ధర్మము గురునినుతించినను హగడికోలనిగూ సభాం

తరమెంచు ద్వంద్వవిజయమె గురుమూర్తి! యార్వసూక్తిఁ గొని

యాదుటగున్.

(నైద్యవిద్వాన్) పండిత—నారు నాగనార్య.

పండితాభివందన నవరత్నములు

శ్రీనివాసో మనోహరునిఁ జిన్మయు, వేంకటనాగు భక్తిపెం

పొగి మనంబునన్నిలిసి ప్రాధానసేయుచునుండు బుద్ధి

స్తారునిఁ బండి తోత్తయుని సత్కవి వేంకట కృష్ణశర్మ వి

స్సాని యశోవిగాను నుతి సల్పెద వందన పూర్వకంబుగన్ ||

అల్లకార్వేటి నగరంబునందు నాడు త్మాతలైశుల సంస్థాన సభలలోన

బహుపురాణ విమర్శనా సుశీలి మగుల వ్యాప్తిఁ గాంచెను వేదమువాటికిన్ ||

అట్టి వేదము వాగములందుఁ బుట్టె రామయాగ్యుండు కీర్తి పీఠాజితకుండు

రామదీన్య కథా విభా నామృతాప్తిఁ బ్రజలసంహోషపఱచు పౌరాణికుండు ||

అంద్ర వాల్మీకి స్వయముగా నాలకించి. 'రామచంద్రుడే తన చక్రతన

బుధులకు

శిష్యులున్నారే—తనను మెచ్చినెప్పెనంట ! రామయ సుధీంద్రుడేట్టి

పౌరాణికుండో ? ||

అట్టి పౌరాణికు కుమారు లగ్నియ నల్ప రజ్జభవుల్లుమోముల యట్టు, లందుఁ

గీర్తి ఘనుడైన వేంకట కృష్ణశర్మ పెద్దకొమరుండు కవులను దిద్దుచుండు.

జననము వేదవంశమున, సఖ్యము పండితులైనవారితో,

ననయము సంస్కృతాంధ్రముల వచ్చుపైత, విశుద్ధనిత్యతే

తేనె సోనలు

వనము, సుబోధకత్వము, శుభస్కందమైన తలంపు, ధన్యువీ
సనమగు శీలసంపదయు భాసిలె, నీయొక సత్కవిశ్వరా !

హితులని బంధు జాలమని యొగ్గొడ విందులఁ గూర్చుచుండుటే
మతిప్రియమాను నీకు, నిసికాగ్రణివంచున పండితుల్కవుల్
శ్రుతులకు నింపుగా వినఁగఁ, జొక్కపు నీదు కవిత్వతత్త్వము
చితముగ వించుచుందువు, విశిష్టమతిక కవిలొక శేఖరగా !

‘కుందమాల’ తెలుగుసాహిత్య మెచ్చి నోరూగఁగఁ బొగడ వేయొకా స్త్రీ,
‘ఆంధ్రభామిని’ గుణ మత్యుత్కృతబని వచియించె శ్రీహవస్తు స్వామి,
‘ఊరుభంగము’ జెల్లు నొప్పిదమునుగూర్చి పలికిన శేఖరగా యునునాని,
‘తేనె సోనలు’—అని తీపినాస్వాసించె గొల్లఁగా మల్లముపల్ల శర్మ,
ఎన్నిరచనలా ?—మెచ్చినదెవఁగో బుభాగ్రణులు—లెక్కింప నలవియగునె ?
సతత సాగస్యతార్చన పలుపు నీదు మహితగుణశక్తి లొక సన్మానమయ్య !

కలముఁగదల్చి, సత్యమవికస్వర భావమగందఁగారలం
జలికి జగద్రహస్యములఁ జిప్పిలు ‘తేనె సోన’ పల్కులు
బలికిన పండితోత్తమ ! యపాంగకళామధనా ! నమోస్తు ! మీ
సలలిత కావ్యకల్పనము సంస్తుతి చేయఁగఁ జాలువాఁడ నే ?

(విద్వాన్) కనమఃకారు శివరామయ్య.

గురుస్తుతి

సర్వసాహిత్యమిదు నిసర్వములను నేకరించి, రసంబులపాక మెఱిఁగి
తెలుఁగు ప్రజలకుఁ బంచిన నిట్టరీపు తన మె నిన్ను నతుంప ? మధురవశేణ్య !
విశ్వభాగతి సాహిత్య వీనులందు మిమ్ముఁగొనియాడి తనచేతి మీఁదుగాఁగ
నాటలాడించు చున్నదయ్యా ! యన్నయ్య మన్నమియదె కృష్ణశర్మ ! నమస్తు !

సకల విద్యానవద్యుత్తమసాధ్యశీలుఁ డార్యజనతావిధేయుండు నమలయకుండు
నానారాధేయుఁ డేమితేనోనీభానుఁ డయిన వేంకయధ్యు నాల్గవనుతుండు॥

సభుకాగ్య తత్త్వశ్రవణ నిస్సీముడై మన్నవలంగిన మహిమఁడెవఁడు
సకలపుగాణాధ్యనయ బోధనములచే సభల మెప్పించిన బాణ యెవఁడు
అద్దమఁజేయైన నరుదెంచు నతిగులఁ బూజించి మించిన పుణ్యుడెవఁడు
నాస్తియింక పదమింతి నాల్గును గానీక దాసంబుఁ జేసిన ధన్యుడెవఁడు
అట్టి మామగ్గుడు సగ్యవిద్యాధికుండు, శేరుగలవాఁడు నెఱవార విష్ణుతముఁడు
న్యాయసఫలర్థి యనుక్తిర్తి నందెనెవఁడు అతఁడెదవకొడుకు గామయ్యతండ్రి॥

కలివి లేములు నిత్యములు గావసుటఁజూట సుఖమఃఖముల నుచియూచె నెవఁడు.
కిదు శత్రుఁడేయైన గర్జనబలున్నచోఁ గనికగంబునఁ గాంచి కాచె నెవఁడు
శేమిడియందైన లేశంబు సత్సమ్ముఁ దప్పక నడచిన ధన్యుడెవఁడు.
విశ్వశ్రవణునఁ దూఁగి యాచువేళల నేనిఁ బరమాత్ముపై భక్తిఁ బాయఁడెవఁడు
అతఁ డాడంబగఁగిహితుఁ డమలగుణుఁడు రామయాగ్యుఁడు దశగ్రహరామునాటి
అతఁడు పెండ్లాడె నుగుణగణావలంబ సుబ్బురసాంబ సమ్మతకుభకదంబ ॥

ఏతిన్వి యానన మిందిరా నుందిగ మై చిలునవ్యపూర్త పూచుచుండు
ఏనాతి పతిభక్తికపుడనూయాని యనిపత్ను లెల్లరు మోమునాంతు
శేగాను యతిశై సత్కారంబు నన్న పూర్ణాదేవి యశముఁ గిరిస్కరించు,
నేకాంత హృదయంబు మాకాంతు సదభక్తి వనయంబువీడక హత్తియుండు
అట్టి గుణధన్య సుబ్బనర్హంబు ప్రీతి రామయాగ్యునిఁ జేసెట్టై రాముసతిని
బోలు సాధ్వీమతిల్లి యాపుణ్యచరిత కొడుకులక వేదసముల నల్లుగను గాంచె॥

వారిగా శ్రేష్ఠుఁడు వరిష్ఠభావముఁడు వేదవంశపయోగాకి విమలవిభుఁడు
కాకినగోత్రవనుఁడు సత్కృనినుకుండు అతఁడు వేంకటకృష్ణ శర్మాఖ్య
బుధుఁడు ॥

వేదకాస్త్రాధిపమఁడయి వెలయు గాఢవాగ్మ్యుఁడు, ద్వితీయుఁడు నరసయాఖ్య
ఘనుఁడు
మూఁడవారతఁడు; నాల్గవపుత్రుఁడేను చంద్రశేఖరుఁడను సాధుజన హితుండ ॥

అందు నాపెదయన్న కామాక్షి సాధ్యపతిని విద్యల గ్రహించుచుమతి భజించు
శిష్యులం దే నొకండవై చెలగు కతన నాదువిద్వేలు మివల ధన్యతనుగాంచె ॥

తేనె పోనలు

గుణదోషముల విమర్శనఁ జేయుపట్ల నిర్దాక్షిణ్యముగఁ బల్కుఁ ప్రాధిమ్యము,
 సకలకళావిదులకుఁ జవులల్పించి చదువనువృత్తాను సాసకవితి,
 నవకవు లానంద మవినశంబుగఁ బొంద నుభయసీతావినిర్మాణకర్త,
 పాండిత్యమత్తుడై పాఠగునుదండునేక వాదంబున జయించు ప్రతిభపెంపు,
 నీకీతగు నార నిజముగా నీకీతగును సకలకలుబాతిపరాతిప్రకటకీ
 చారుతరమూర్తి పండితచక్రవర్తి ప్రకృత నేతఁ బుష్కలకీర్తి కిమియార్చి ॥

నవనీలాలంకృతులఁ గృతుల్ మావణునిగా పూర్వోలును నుంపించు
 పోడిమిఁగని

నవ్య భావాలఁదేసి యీనాఁటి కవుల మెప్పులంగికి చతుఃశిలాప్తి నావు ॥

కుకవుల గుండెగాలము నుకీవుల కిమ్మతంపునఁ జూచు కవియార్
 అకిలంక నీకచెల్లెం బ్రకిటికృతధవళకీర్తి పంకకమూర్తి ॥

పెదసరపు మొండవాడుగఁ గడుగుపాలు నంగిల విమర్శకులకు సీంగి గుండు
 కాకవులవాఁతలకును మహాకోవ్వ కాద గురువైన చీత కలముపాటు ॥

ఇందిరాదేవికాపురిం దిప్పుడెవని స్పృహనూన నచంచలులగు వృత్తినిండు
 నెవనికనుసన్న వాణి చరించుచుండు నతని ముగ్ధుఁ బ్రణామింతు నకులభక్తి ॥

నేంకి టేక్కరు పానావింద భిక్షుఁ డ్యాజుఁ ధూన్మును విగ్రహభవండు
 సద్గుణామృతండు కవ్య చక్కెరుండు నిమగ్న, వతనిమగ్గుఁ బ్రణామింతు

నకులభక్తి

త్రొత్త మధుమాస సమయంబుఁ గోను నంశు కోయిలలసింహుడలఁ గవికోటి

యెల్ల

నెదురుకోల్కాని కనుచుండు నెవనికవిత నతనిమగ్గుఁ గొన్నుపొత్తు నకులభక్తి

తెనుగుతల్లిని సంస్కృతజనిఁ గొల్చి యుభయ భాషలఁ ప్రావీణ్య మేగిలతి
 నుధిగవులబల్కులను ముదిరిలుకు నెవ్వఁ వతనిమగ్గుఁ బ్రణామింతు

నకులభక్తి ॥

సంశయములేప్పు డడిగిన బాగులేక విసువుగవకింత, విద్యాధివితతి కోర్పు
తోడ బోధించు సుగగుతుల్యుడెవ్వ డతనిచుద్దుగుఁ బ్రణాతింతు నతులభక్తి॥

ఎవనిమది నవ్యనవనీతమే యచఁడగు నెవనిపలుకులు నెవనుభావప్రీతిగూర్చు
నెవని చేతలు విద్యాధి హితకరములు నతని మధ్యుఁ బ్రణాతింతు నతులభక్తి॥

బాల్యమదికాదు, తొక్కి పదవిగాదు నాతె మదిలేదు కాశ్యేటివగరి నపుడె
నిలిపెఁ జిగిక్రి నామ్నాయనిలయ మెవ్వ డతనిచుద్దుగుఁ బ్రణాతింతు నతుల
భక్తి॥

చాత్ర వాత్సల్య ! మతిసుగానాశ్వుతుల్య ! ప్రపినులగుణాగ్రగణ్య !
సత్కవివరేణ్య
కోవిదాంబుజమిత్ర ! స్థితిజాసవిత్ర ! అందికొను మి న సాష్టాంగ వందనములు॥

భావనాబలయుతుని పుంభావభాగిని, గవిత్వవిలాసల భ్రాతృపదు, గురుని
భావనచక్రము దేశసేవాస్రభాను నెంతు వేదము వేలకొని కృష్ణశర్మ ॥

(విద్యా) వేదము చంద్రశేఖరియ్య.

తేనె సోనలు

కొన్ని ప్రతీకలు --- అభిప్రాయములు

శ్రీ శర్మ గారు భావోద్వేగి. వృత్తములలోను, శేషములలోను గూడ ఈ భావోద్వేగము ప్రస్ఫుట మగుచుండును. కవి గా మలసేగువాడు. అందుచే ఆ సేగును దలంచికొని ఎప్పుడు స్పాంగిపోయి విడిచిన పద్యములు సామలుదీరిన లాతిరిత్తులు. -- నిర్దోషమైన భావ -- అనిర్దోషమైన భాగలో రుచులూరించు కవితి మీది. కవిత్వము, అనిపిస్తే సహృదయునింద కలిపి మై యున్నది.

—కృష్ణా ప్రతీక (14-2-1953)

ఈ కవి కుంజయు “గామలసేగు గాల్గసేగు” అని పొల్లుమాటలు గీటులుచ్చి “రతనాలసేగు” యను గొనలుమాటలు దేలుపగచినవాడు. వీరి కవిత్వమునుకోశము శేషసోనలు గురియించుటలో ఎల్లువ పేరున్నది? — “ప్రతి పద్యరసోదయ” మును గుడికి వీర “శేష సోనలు” పాకితేని రాచటాటు. కవి — భోమనీవిజ్ఞః ప్రాజ్ఞః సంభాషణాం || — అన్నాడదమగిసింపాడు. ఈ లక్షణము శేషసోనలయందలి చక్కని గురియున్నవో యొక్క మారీ మనుకోశమాద్యంతయు చవిచూచి వాదలుగగలరు. వీరి పద్యతోముఖ పాంసగ్యమునకు “శేష సోనలు” — చక్కనికోశము. వేంకట కృష్ణశర్మ గారు సాగ్నికోశసాగ్నిజునిన కవులమటను వాదించులే తార్కాణములు

—కన్నెర (ఫిబ్రవరి 1953)

శ్రీ వేదము శేషకవిత్వపుష్కలము ముప్రసిద్ధ పుంజయు. కవివతిం మలు. ఓహాశగ్రంథకైలు. సంస్కృతాంధ్రములందు వైదుష్యమునే గాక, చక్కగా రచించు సాగించు శేష సోనలతో అలవలకుకొనిన దిట్టలు. ఆంగ్లములోగూడ వీరికి మంచి ప్రవేశము కలదు. వీరు అంధ్రానవాదము లానర్పుటలో ఎమ్మెల్యే యింజనకు పేరుగడించుచున్నారు. ఈ శేష సోనల ప్రకటనమున కవ్యకవులలో ఎన్నదగినవాని ప్రతిష్ఠ గడించు కొన్నాడు.

—త్రిలిపి (2-3-1953)

“శేషసోనలు” — అన్న గ్రంథనామం స్థాపకంగావుంది. ఈ ఖండ కావ్య సంపుటలో జాతీయ భావస్ఫూర్తికాలుగా ఉన్న శేష, పద్యరచనలు చాలావున్నయే.

—ఆంధ్ర ప్రతీక (22-3-1953)

PRINTED AT
SAYANAS PRINTERS
- MOORE ROAD
MADRAS-2
